БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ КООРАН КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үнелеп эдилген

1951 ИЮЛЬ 11 СРЕДА № 136 (2310)

ӨРТӨӨ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Коммунизмниң улуг тудугларында (1 арын).

Мал чеми белеткээринче бүгү күштү салыр (1арын).

Дүжүт ажаап алыышкыны болгаш көдээ ажыл-агыйның продуктуларының белеткели (1 арын).

И. Бенедиктов—Дүжүт ажаап алыышкыны—улус ажыл-агыйының чугула сорулгазы (2 арын).

Е. Шашкова—Школа доосканнарның өөрүшкүзү (3 арын).

Моол улустуң байырлалы (3 арын).

Тайбыңның херээ бүгү делегейге тиилээр (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Областың школачыларының беш дугаар спартакиады (4 арын).

Көдээге политиктиг ажылче улуг кичээнгей салыр

Колхозтарның, МТС-териҥ болгаш совхозтарның партия организацияларының мурнунда туруп турар харыысалгалыг сорулгалар болза, ВКП(б) райкомнарының талазындан удуртулганың шынарын моон соңгаар бедидерин массаларга политиктиг ажылды күштелдирери негетинип турар. Көдээ коммунистер ажылчы чоннарның бүдүрүлгечи идепкейин хүн-бүрү көдүрери, партияның болгаш чазактың шиитпирлерин чедиишкинниг күүседиринче мобилизастаары чугула болуп турар.

Чер-черде партия ажылдакчыларының хүлээлгези болза, көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерин көдээ ажыл-агыйның сталинчы Уставын үлегерлии-биле сагыыр өзу чурумга кижизидер, бүгү-ле чаз, мурнакчы депшилгелиг чорукту чогуур үезинде демдеглеп, деткиир, партийжи ажылдың эки дуржулгазын чер, мал ажылының стахановчуларының, механизаторларының чедиишкиннерин ниитилештирер болгаш нептередир.

Чоокта чаа комбайнёрларның область чөвүлел хуралының киржиктилери чурттуң мурнакчы механизаторларының патриотчу кыйгырыынга харыылавышаан, социалистиг чарышка киржип, машиналарны дүжүт ажаап алыышкынынга хуусаазында болгаш шынарлыг белеткээр, дүжүт ажаалгазын кыска хуусаада болгаш чидириг чокка эртирер хүлээлгени боттарынга алган. Совет Тываның комбайнёрлары агрегаттарның ажылын шак графиги-биле организастаар, үениҥ минут бүрүзүн бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар, комбайннар чоруп турар үеде тарааны дүжүрүп алыр, кывар болгаш чаар материалдарны камнаар сөстү бергеннер.

Бай-Хаак МТС-тиҥ комбайнёру А. Бобков «Сталинец — 6» деп комбайн-биле 1000 гектар тараа культураларын ажаап алыр болгаш он бир хонук бүрүзүн камнап алдынган кывар үүлү-биле ажылдаар, ынчаарга Шагаан-Арыг МТС-зиниҥ комбайнёру М. Бюрбю «Сталинец — 6» деп комбайн-биле хүнде 35 гектарны, сезон иштинде 800 гектар шөлден тараа культураларын ажаап алыр болгаш 12 муң центнер тарааны бастырар хүлээлгени алган.

Социалистиг хүлээлгелерни боттандырары дээш демиселче ниитиниҥ мал ажылының мурнакчыларының саны өзүп турар. Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозта хой кадарчызы О. Сендинмаа 183 хойдан 183 хураганнарны дорудуруп алган. Чылгы кадарчызы Моңге бодунуң онаашкан ажылынга дыка ак-сеткилдиг болуп турар. Элбекшилдиг дүжүт өстүрүп алыр байдалды тургуспушаан, колхозчулар Минзиңей, Шиндер, Дассык тараа шөлдериниҥ суггарылгазынга нормаларын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Кызыл-Мажалыктың машина-трактор станциязының механизаторлары колхозтарга керээлиг хүлээлгелерин үлегерлиг күүседири дээш социалистиг чарышка киришкен. Маңаа хөй-хөй трактористер часкыхову ажылдарын чорудуп турар үеде күш-ажылдың бедик көргүзүглерин чеҥдип алган. Чижээ, тракторда бир чыл ажылдап турар кыс Сюрюң часкы чер аңдарылгазының талазы-биле онаалгазын 132 хуу, тракторист Отукай—140 хуу, трактористер Идам болгаш Сыргымай—151 хуу күүседеткен.

Ам көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниҥ мурнунда шиитпирлээр улуг сорулга туруп турар — ниитиниҥ мал ажылынга четчир санныг чемнер белеткелин хандырар. Кызыл районнуң «Победа» колхозта боду чоруур сиген кезер машинаның машинистизи Николай Миронов шак графиги-биле ажылдавышаан, хүнде 60 гектарны кезип турар. Бии-Хем районнуң «Искра» артелинде машинистер Гончаров болгаш Шубин хүн нормазын 130 хуу күүседип турар. Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг, Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг, Каа-Хем районнуң «Сталинчы орук» артельдериниҥ эр, херээжен колхозчулары сиген ажаап алыр ажылды калбартып турар.

Ындыг болза-даа, областың колхозтарында болгаш совхозтарында сиген ажаап алыышкынының темпизи дыка четпес. Хуу ажыл-агыйларда сиген кезилдези онза багай болуп турар. Барыын-Хемчик районунга июль 5-ке чедир районнуң көдээ ажыл-агый килдизинде мал чеми белеткелиниҥ дугайында медээ безин чок турган. Районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниҥ эргелекчизи эш Ойдупа колхозтарда байдал кандыг болуп турарын билбес, бо чылын район 13.000 тонна сиген белеткээр болгаш хөй санныг силос салыр ужурлуг турда-ла мал чеми белеткээриниҥ планын күүседири дээш большевикчи негелдени салбайн турар.

ВКП(б) райкомнарының сорулгазы — колхозтарның, совхозтарның, машина-трактор станцияларының ажылының иштинче ханы кирер, массаның иштинге политиктиг ажылды чер бүрүзүнге чорудар, адаандан дыннангыр болур. Коммунистер, ажылчын чон массалар-биле доктаамал дириг харылзаа партийжи удуртулганың чугула хүлээлгези болур. «Бир эвес шын удуртур дээр болза, удуртукчуларның дуржулгазын партийжи массаның дуржулгазы-биле, ажылчын аңгының дуржулгазы-биле ажылчы чоннарның дуржулгазы-биле, «бичии кижилер» дээрлериҥ дуржулгазы-биле немээри чугула» деп эш Сталин өөредип турар.

Ам сиген кезиишкинин эртериниҥ болгаш дүжүт ажаап алыышкынының белеткелиниҥ хүннеринде партия райкомнары партияның эге организациялары, колхозтар-биле дириг харылзааны кажангызындандаа артык тудар, оларны тодаргай, боттуг удуртур. Партияның ажылдакчылары, коммунистер массаның төп ортузунга, бүгү планнар болгаш хемчеглериҥ салым-чаяаны шиитпирлетинер черлерге турар ужурлуг. Райкомнар чанында бар турар илеткелчилер бөлүктерин идепкейжидер, агитколлективтерниҥ ажылын чогуур удуртулга-биле хандырар, партия, совет активи чурттакчы чоннуң мурнунга политиктиг илеткелдерни үргүлчү кылып турарын чеҥдип алыр.

Политик-массалыг ажылдың деннелин бедитпишаан, партия органнарының удуртур ажыл-чорудулгазының аргазын мергежитпишаан, бистиҥ партия организацияларывыс ажыл-агый болгаш культур тургузуушкунуңуң сорулгаларын боттандырарынга, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинче бодунуң ролюн улам бедик көдүрер.

ХҮНДҮЛЕЛ САМБЫРАЗЫ

Областың улус өөредилге килдизи моон аңаанда эң эки ажылдыг культармейжилерни областың хүндүлел самбыразынга чарлаары-биле киирип тур:

1. **Чижитмаа Чооду Дөгерикпей** - Тес-Хем районнуң Үү. Шынаа сумузунда эге школа башкызы. Бижик билбес 21 кижилерни бижикке өөреткен болгаш ам 18 кижини өөредип турар.

2. **Монгальди Ашак-оол Ангеевич** - Тес-Хем районнуң Молотов аттыг колхозта школа башкызы, бижик билбес 18 кижилерни бижикке өөреткен, ам бижик билбес болгаш бижикти багай билир 14 кижилерни өөредип турар.

3. **Ховалыг Аракчаа Чимит-Серен** - Чөөн-Хемчик районнуң Шеми сумузунда номчулга бажыңының эргелекчизи, бижик билбес 15 кижини бижикке өөреткен болгаш ам бижикти билбес, азы багай билир 14 кижини өөредип турар.

4. **Кызыл-оол Сержикей Даржыевна** - Чөөн-Хемчик районнуң Хайыракан сумузунда эге школа башкызы, бижикти билбес болгаш багай билир 21 кижилерни өөреткен, ам бижикти багай билир болгаш билбес 13 кижини өөредип турар.

5. **Донгак Чимит-Доржу Дембильдеевич** - Чөөн-Хемчик районда „Октябрь 30 чыл ою" колхозта школа башкызы, бижик билбес болгаш багай билир 30 кижилерни бижикке өөреткен.

6. **Капкаанак Саара Чүльдумовна** — Чөөн-Хемчик районунуң Баян-Тала сумузунда суму-школазының башкызы, бижик билбес 15 кижилерни бижикке өөреткен, ам бижик билбес болгаш багай билир 26 кижини өөредип турар.

7. **Ландык Бичии-Уруг Сундуйовна** - Чөөн-Хемчик районунуң Хайыракан сумузунда эге школаның башкызы, ам бижик билбес болгаш багай билир 21 кижилерни өөредип турар.

Чеди чыл школазының септелгези

Чаа өөредилге чылынга уткуштур баш бурунгаар школа белеткелин бүрүн доозуп алыры—онза чугула болур. Белеткели чогуур хуусаада эки доозулган школа болза, өөредилгени чедиишкинниг болгаш сорук кириишкинниг чорудар. Ам бо үеде Өвүр районнуң төвү—Хандагайты суурда чеди чыл школазының септелгезин дүлүктел чорудуп турар. Эш Дастай школа септелгезин дүрген доозар дээш кызымак ажылдап турар.

Эрткен чылдарга болаарга, ол школаның септелгези дүрген темпи-биле чорутунуп турган. Школаны ыышалаарын доосканы өөредилге чылынга белен кылдыр оон 4 өрээлдерин септеп, чугайлап доосканы. Быаңчылар Севил-оол, Адавастай олар бир неделя ажыг үениҥ дургузунда 101 парталарны, эрунналарны септээн. Интернатта чаа 3 печкаларны кылып доосканы, оон аңгыда интернат кырын чылыглап, довурактап кылган.

Школа столовазызылың 2 өрээлин штукатуралаан болгаш 1 өрээлде дранканы хап доосканы. Оон аңгыда школаның үүрмек септелгелерин база чорудуп турар. Оон-биле кады чурттаганың 8 бажыңнарының септелгези доозулган, чаа 1 чурттага бажыңының тудуун доозуп турар.

С. МААДЫР-ООЛ.

Школа септелгезинге колхозтуң киржилгези

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозтуң кежигүннери сумуда эге школаның септелгезинде идепкейлиг киржип турар.

Колхозчулар Дүкенек, Биченей болгаш оон-даа өскелер интернаттың 6 улуг өрээлинде болгаш школа столовазының 5 өрээлдериҥде дранканы хап доосканы. Ол бажыңы чоокку хүннерде штукатуралап, чугайлап доозары-биле ында 7 кижи ажылдап турар.

Чаа өөредилге чылынга уткуштур школаның оттулар ыяжын бүрүн дүжүрүп белеткээри-биле Сендик баштаан 6 кижи ажылдап турар, 4 хонук дургузунда 34 кубометр ыяшты школа чанында хап турган. Оттулар ыяш белеткеп турар колхозчулар июль 20-ге чедир 200 кубометр ыяшты школа чанынга дүжүрген турар.

С. ЧАНЧЫЫ.

Көдээ ажыл-агый машиналарын дүрген септээн

Шагаан-Арыг машина трактор станциязының дарганы эш Астафьев онаашкан ажылынга ак-сеткилдиг кызымак ажылдап турар. Дарганнаар ажылдың нормазын ол хүн-бүрүде 150—200 хуу күүседип келген. Социалистиг чарыштың хүлээлгезин эш Астафьев үргүлчү ажыр күүседип, чарыштың мурнакчыларының бирээзи болуп турар.

Хамыктың мурнунда комбайннарның үүрмек кезектерин шалыпкын септээн. Чамдык колхозтарның көдээ ажыл-агый машиналарын, чепсек-херекселдерин септеп берип турар. Бо чылдың чаагай элбекшилдиг дүжүдүн чогуур өйүнде ажаап алырынга комбайннарның, машиналарның чугула кезектерин ол дарган шалыпкын септеп доозуп турар.

Комбайнёр М. Бюрбю.

Совет Эвилелинде

Дүжүт ажаап алыышкыны болгаш көдээ ажыл-агыйның продуктуларының белеткели

КИЕВ. Дүжүт ажаап алыышкынының фронтузу Украинаның ыяштыг хову районнарынче бурунгаарлап кире берген. Июньниҥ сөөлгү беш хүннериниҥ дургузунда Украинаның колхозтарында чартык ажыг миллион гектар черниҥ тараа культуралары кестинген. Комбайн-биле бүгү тараан тарааның хөй хуузун ажаап алган.

Республиканың мурнуу чүгүнде колхозтарның хөй кезии хөй чылдарда үнер үрезинниг сигеннерниҥ ажаап алыышкынынче эгелеп кирген болгаш ону бастырып турар: люцерннерни, клеверни болгаш өске-даа үнүштерни. 20 ажыг муң гектар черден силостаар культураларны кезип алган.

НАЛЬЧИК. Кабардинниҥ районнарының чартык кезии күзүн чажып тараан арбайларның массалыг кезилдезинче кирип, кезилдени чедиишкиннии-биле чорудуп турар. Көдээ ажыл-агыйның механизаторлары кезилдени кыска хуусаада болгаш чидириг чокка ажаап алыр деп чарышты калбарткан болгаш эрткен чылдың бо үезинде ажаап алдынган турганындан бир чартык муң гектар ажыг шөлден тарааны ажаап алган.

ЗАПОРОЖЬЕ. Областың тараа хүлээп алыр пунктуларынче чүс хире кызыл коъштар кээп турар. Приазов районнуң бүгү колхозтары тарааны күрүнеге дужааганнар. Тараа дажыырынга 113 автомашиналар кирген. 9 комбайннар ажылдап турар, ол районнуң Будённый аттыг колхозу июнь ийиде күрүнеге 1720 центнер кызыл-тасты дужааган.

Мелитопольск, Каменск, Днепровск, Верхне-Хортиц районнарының бүгү колхозтары күрүнеге тараа дужаашкынын кылган.

ТИХОРЕЦК, (Краснодар край). Районнуң колхозтары күрүнеге тараа дужаашкынының баштайгы воскреснигин кылып эртирген. Совхозтар болгаш колхозтар күрүнеге онон муң пуд тарааларны дужааганнар.

(СЭТА).

Күш-хүнүнге баштайгы чээли тараалар

ХЕРСОН. Областың күрүнеге тараа дужаалгазын чедиишкиниин-биле күүседип турар хөй колхозтарының кежигүннери күш-хүнүнге баштайгы чээли тарааларны алганнар. Белеткел пунктуларынче 12000 ажыг тарааны чоруткан. Цюрупин районнуң Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниҥ кежигүннери тарааның бай чээлизин ап турарлар.

Областың улгатыр катышкан хөй колхозтарының колхозчулары эрткен чылга деңнээрге, бо чылын бир күш хүнүнге-ле 2—3 дапкыр хөй тарааларны ап турар.

(СЭТА).

Александр Матросов аттыг колхозта

ЧЕРНУШКИ, (Великолукские область). Мында арыг кыдыында дзот туруп турар, оон амбразуразын Совет Эвилелиниҥ Маадыры комсомолчу Александр Матросов бодунуң бүгү мага-боду-биле дуглапкан...

Маадырның адын кадагалаан колхозта бай, культурлуг амыдырал катап төрүтүнген. 86 чурттага бажыңнары туттунган. Клубта лекцияларны номчуп, кино чуруктарны көргүзүп, хөй санныг бөлгүмнер ажылдап турар.

Колхозтуң турар черинде шевергин кылдынган ажыл-агый тудуглары чапты бергилээн. Чүгле сөөлгү үеде мында ийи ат кажаазы, инектиҥ — үш, бызааларның — 4, хаваннарның — 4, хой биле куштуң —2, 9 складтар тургустунган.

Анаа дайынчы гвардейжи Александр Матросовка Совет Эвилелиниҥ Маадыры деп атты тыпсыр дугайында ССРЭ-ниҥ Дээди Совединиҥ Президиумунуң Чарлыын үндүргениниҥ бээр 8 чыл болганын июнь 19-та демдеглээни-биле холбаштыр маадырга тураскаал болдурган беседалар колхозка болгулаан. Дзоттуң эдээнге чечектер салгылаан.

(СЭТА).

Автомашиналарның беш чүс километр маңы дээш

ТАМБОВ. Колхозтардан болгаш совхозтардан элеваторларже болгаш станциялар чанында черлерже чаа дүжүттүң тараазын массалыыбиле сөөртүрүнге «Союззаготтрансты» транспорт салбырларының коллективтери эки белеткенгеннер. Хүннүң-не 500 километрден эвээш эвес тараалыг маң кылыр, сөөртүлге планын хуусаа бетинде күүседир деп хүлээлгелерни чолаачылар ап турар. Көжер мастерскаялар, чолаачылар каадырлары, септээр механиктер белеткетинген. Машиналар социалистиг камгалалга алдынгылаан.

(СЭТА).

Коммунизмниҥ улуг тудугларынга

ЛЕНИНГРАД. С. М Киров аттыг «Электросила» заводтуң техниктиг соведи эртемниҥ болгаш бүдүрүлгениҥ ажылдакчыларының аразында тоғаадыкчы эп-найыралды быжыглаары дээш демиселди чорудуп тургаш, үнелиг дуржулганы чеҥдип алган.

Инженерлер болгаш ажылчыннардан ангыда советтиҥ ажылында ССРЭ-ниҥ эртемнер академиязының корреспондент кежигүнү М. Л. Костенко, эртемниҥ болгаш техниканың алдарлыг деятели В. А. Толвинский, техниктиг эртемниҥ докторлары В. Т. Касьянов, А. Е. Алексеев болгаш өскелер-даа идепкейлиг киржип турар.

Коммунизмниҥ улуг тудугларының хүндүлүг чагыгларын күүседиринче улуг кичээнгейни ол совет салып турар. Техниктиг советтиҥ дузаламчызы-биле делегейниҥ кырынга практика талазы-биле мынчага чедир болбаан эң-не нарын онаалгаларны кылып күүседип турар. Бо советке улуг тудугларга херектиг генераторларның төлевилелиниҥ дугайында илеткелди база өске-даа нарын техникаларның төлевилелдериниҥ дугайында илеткелдерни дыннап, чугаалажып келген.

Техниктиг советке чаа машинаның чогаадылга ажылының айтырын чугаалажып турар.

«Электросила» заводтуң техниктиг соведи техника талазы-биле демиселдиҥ штабы болу берген. Бо чер Куйбышевтиҥ суг күжү-биле ажылдаар электри станциязының болгаш өске-даа улуг тудугларның ажыглалынга кирер чаа машиналарны бүдүрүп үндүреринге дузалаар талазы-биле бүдүрүлгелериҥ коллективинге улуг дузаны чедирип турар.

Мал чеми белеткээринче бүгү күштү салыр

Хожудаашкындан уштунар дээш

1951 чылда Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозу мал чеминге 1626 тонна сигенни, 25 тонна силосту белеткеп алган турар ужурлуг. Колхозта ажыл кылып шыдаар 208 кижи бар. Сиген кезер 7 машиналар, 4 ат дырбааштары, сиген кезер 40 ажыг хол кадыырлары бар болуп турар.

Июль айның эгезинде чүгле 17 кижи хол кадыырлары-биле сиген кезип кирген, олар беш ажыл хүнүнде 5—6 гектар чедир сиген кезип алган. Оларның кескен сигени чүгле 10 хөпээн. Сиген кезер бригадада кижилер сиген шөлүнге хонмас, эртен ажылга орайтап үнер, кежээ эртежик-ле чанып кээр чүүл бар. Хол кадыыры-биле хүнде 0,25—0,30 гектар сиген кезер тургаш, чүгле 10—15 хуузун кезип турар. Сиген кезикчилери Сотпа, Сулдуп, Чап, Окчаан, Намчал, Көк; Сердек, Теңгээзин, Хевең-Чыртак оон-даа өскелер дыка четпес ажылдап турар.

Июль 5—6-га чедир мал чемнерин силостаар оңгарларны колхоз амдыгаа чедир белеткеп албаан. Малга хоолулуг, шыктыг чемнерни чогуур өйүнде белеткеп алырының чугулазын колхоз баштаар чери бодавайн турар. Бир эвес колхоз сиген кезер 7 машиналарны четче, чөп ажыглаан болза, бир машина ортумаа-биле 3 гектар сиген кезер, а 10 хонукта олар 210 гектарны кескен турар ийик. Бир кижи хол кадыыры-биле хүнде 0,30 гектарны кезип алыр, азы ам бар 40 хол кадыырлары-биле 10 хонукта 115—120 гектар сигенни кезип ап болур турган. Ажылды организас чок чорудуп турар чылдагаанындан колхоз үстүнде айыткан сорулганы күүседип шыдавайн турар. Сиген ажаап алыышкынын бичиидаа оожумнадып болбас.

Малга эки шынарлыг чемнерни өй-шаанда белеткээри дээш күжениишкинниг ажыл чорудар. Сиген ажаап алырының болгаш силостаашкын планын долдур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты хасеныышкынныг калбартыр.

К. ОНГА.

Баштайгы четпестерни узуткаарынга шыңгыы хемчег алыр

Бистиҥ областың бүгү районнарынга агаар бойдустуң таарымчалыг байдалы сиген кезилдезин эрте эгелээринге идигни берип турар. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик районда эрткен чылын сиген үнмээн черлерден бо чылын эң эки чаагай дүжүттүг сигеннер үнгенин ажылчы чоннар кабгап турар. Ол хирезинде-ле районнуң сиген кезилдезинде ажылдын ниити темпизи дыка кошкак болуп турар. Чамдык колхозтар баштаар черлери сиген кезилдезиниҥ белеткелин чөгенчиг багай чоруткан болгаш чамдыктары ам-даа дооспаан. Чижээ, «Коммунизмче орук» колхоз 13 сиген кезер машинаның чүгле 8-зин, 6 дырбааштың чүгле 3-жүн, «Октябрь 30 чыл ою» колхоз 10 сиген кезер машинаның чүгле 3-жүн, дырбааштар септелгезин чаа эгелеп турар.

Районда Сталин аттыг, Жданов аттыг, Ленин аттыг, «Искра» болгаш «Кызыл тараачын» колхозта, сиген кезилдезиниҥ белеткелин чогуур өйүнде доозуп, сиген кезилдезинче кирзе-даа ажылдың темпизи дыка кошкак чоруп турар. Ленин аттыг колхоз 10,5 тонна силосту салган боордан аңгыда боттуг ажылдары дыка эвээш болуп турар.

Районда чамдык колхозтар болгаш хуу ажылдыгларда «сиген ажылынга кирери эрте, сиген чаш дээр» хоралыг чоруктар ам-даа бар болуп турар. Ол ышкаш чамдык колхозтар удуртукчуларында «мал кыштын бүгү дургузунда одарга чоруур дээр» хөөннер бар болуп турары-биле сиген кезилдезиниҥ темпизи ам-даа кошкак болуп турар. Мындыг байдалдыг хөөннер-биле шыңгыы демисежип тургаш сиген кезилдезиниҥ планын ыяавыла күүседирин чеҥдип алыры колхозтарның эң чугула сорулгазы болур.

И. КОНГАР.

Дүжүт ажаап алыышкыны—улус ажыл-агыйының чугула сорулгазы

И. БЕНЕДИКТОВ,
ССРЭ-НИҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ МИНИСТРИ.

Эр, херээжен колхозчулар, МТС-тер ажылдакчылары, көдээ ажыл-агыйның специалистери партия болгаш чазактың социалистиг көдээ ажыл-агыйның мурнунга салган сорулгаларын күүседир дээш эрес маадырлыы-биле демисежип турар.

Бо чылын чазын чажар тараа культураларының тарылгазын эрткен чылдарга бодаарга, элээн кыска хуусааларда, эки шынарлыг кылдыр организастыг чоруткан. Колхозтар болгаш МТС-тер кызыл-тастың, бүгү тараа культураларының, хлопчатниктиң, чигир свёклазының, сигеннериң, мал чеминге хереглээр корнеплодтарның болгаш өске-даа элээн хөй культураларның тарылга планын ажыр күүсеткеннер. Часкы тарылгага агротехниканың деңнели бедээн. Колхозтарның чазын чажар культураларының барык-ла үштүк ийи хуузун аңдарган чаңгыс черге болгаш кур черге чажып тараан. Кызыл-тастың болгаш кол-кол техниктиг культураларның тарылгалары колдуунда-ла аңгыска болгаш кур черге тарытынган. Тракторларның сеялкалары-биле чажып тараан чазын чажар культураларның тарылгазы чазын чажып тарыыр ниити шөлдүң 72 хуузу болуп турар.

Тараа культураларны белдирлештир чажып тарыыр арга-биле эрткен чылга бодаарга, бо чылын барык-ла үш катап хөйну чажып тараан. Тарып олуртур культураларның тарылгазынга хана карактай тарыыр арганы калбаа-биле ажыглаан. Күзүн чажып тарыыр культураларның болгаш хөй чылдарның сигеннериниң ажаалгазын мурнукузундан элээн дээре организастаан. 1950 чылдың чазы-биле дөмейлээрге күзүн чажар культураларның тарылгазының 30 ажыг хуузун илиртээн болгаш 25 ажыг хуузун немелде чем-биле чемгерген. Хөй чылда үнер сигеннериниң дыка хөй шөлдериниң часкы илиртээшкинин болгаш немелде чемгерилгезин чоруткан.

Часкы тарылгага агротехниканың деңнелин бедидер болгаш күзүн чажып тарыыр культураларны тарыыр талазы-биле чеьдип алдынган чедиишкиннер болза, көдээ ажыл-агыйның техниктиг чепсеглээшкининиң дугайында Совет күрүнениң хүн-бүрү сагыш салыышкынының түннели болур. Социалистиг индустрия хову ажылдарын механизастаарының деннелин үзүктел чокка бедидерин хандырып турар эн-не чугула бедик бүдүрүкчүлүг машиналарны МТС-терге болгаш колхозтарга берип турар.

Часкы тарылгага кол башкарыкчы роль машина-трактор станцияларында болуп турган. Хөй-хөй МТС-тер боттарының ажыл-чорудулгазын эжиктен, машина-трактор парктарын элээн мергежилдии-биле ажыглаарын чеьдип алган, шөлдү болбаазырадып ажылдаарының шынарын бедиткен.

Машина-трактор парктарының ажылының шынарын бедидеринге, күш-ажылдың депшилгелиг методтарын улам-на бурунгаар нептерединге МТС-терде болгаш колхозтарда бар турар бүгү курлавырларны ажыглаарынга И. Бунеевтиң трактор бригадазының инициативазы-биле калбарган социалистиг чарыш улуг ужур-дузалыг болган.

Ам бо үеде сорулга болза, часкы тарылгага чеьдип алдынган чедиишкиннерни быжыглаар, тараның болгаш андарган черлериниң ажаалгазын өй-шаанда болгаш хынамчалыг хандырар, сиген ажаап алыышкынын болгаш силостаарын чорудар, тараа ажаап алыышкынын организастыг, дүрген болгаш чидириг чокка чорудар, күрүне белеткелдериниң планын хуусаа бетинде күүседир, колхозтарны үрезиннер-биле бүрүн хандырар, ниитилештирген фондуларны хереглетиниң турарын ёзугаар тургузар, колхозтарның орулгаларын өй-шаанда чөп үлеп хуваар төлээде, дүжүт ажаап алыышкынынга чогуур өйүнде белеткенири болур.

Бо чылын дүжүт ажаап алыышкыны колхозтардан болгаш МТС-терден улуг күжениишкинни негеп турар. Тараа культураларының техниктиг болгаш мал чеминге хереглээр культураларының тарылга шөлү 1950 чыл-биле дөмейлээрге дыка өскен. Ындыг байдалдарда ажаап алыышкын бедик организастыг болурун, МТС-териң болгаш колхозтарның материал-техниктиг болгаш күш-ажылчы курлавырларын элээн долузу-биле ажыглаарын, көдээ ажыл-агыйда бар турар иштики курламырларны максималдыы-биле мобилизастаарын негеп турар.

Бүгү колхозтарга болгаш машина-трактор станцияларынга, МТС-териң трактор бригадазының бүрүзүнге, колхозтарның бүдүрүлге бригадазының бүрүзүнге тараның чайгы ажаалгазының, сиген кезилдезиниң, дүжүт ажаап алыышкынынга белеткенир болгаш ону чорудар үезинде ажыл планнарын чогаатган турар ужурлуг. МТС-териң планнарынга тарып олуртур культураларның ажаалгазының талазы-биле, сиген ажаап алыышкынынга, мал чемин силостаарынга техниканы ажыглаар талазы-биле онаалданы трактор бригадазының бүрүзү-биле айтыры эргежок чугула.

Мал ажылынга бөдүүн чемнериниң элээн курлавырларын чугле кышкы үеде эвес, харын камгалал фондулары кылдыр тургузарының таарымчалыг байдалдары бо чылын бар болуп турар. Чаягаар бүткен шынааларның сигенинин эрте кезилдезин чорудары барык-ла бүгү-ле районнарга ийи кезилдени чорудуп, долу үнелиг сигеннерни алыр арганы бээр. Ол дугайында сигениң бир дугаар кезилдезиниң ажаап алыышкынын тараа кезилдезиниң эгелээриниң бетинде доозар херек.

Көдээ ажыл-агый культураларының чайгы ажаалгазын, сиген ажаап алыышкынын чорударын дүжүт ажаап алыышкынынга белеткел-биле дүүштүр чорудары чугула. Колхоз болгаш МТС бүрүзүнүң ажаап алыышкынынга өй-шаанда белеткели, ажаап алыышкынның машиналарының тараа бастырар машиналарның, тараа арыглаар машиналарның, септелгезин дүрген бедик шынарлыг кылдыр доозары, эргежок чугула хереглетинип турар каадырларны белеткээри ажаап алыышкынының ажылдарын механизастаарын моон сонгаар бедидеринге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң көдүрлүүшкүнүнге, тарааны кыска хуусааларда, чидириг чокка ажаап алырынга бүгү-ле байдалдарны тургузуп турар.

Бо чылын тараа культураларының 58 хуузун, тарымал тооруктуң 82 хуузун болгаш сигеннер үрезиннериниң 63 хуузун комбайннар-биле ажаап алыр деп турар. Соңгу Кавказтың болгаш Крымның районнарының колхозтарынга комбайннар-биле ажаап алыышкынның ниити деңзизи 84 хуу, Барының Сибирниң районнарынга — 88 хуу, Поволжьениң районнарынга — 80 хуу болур.

Чигир свёклазын, лённу, хлопчатникти, үстүг культураларны, картофельди болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа культураларының ажаап алыышкынынга механизастатынган ажылдарның хемчээли дыка өзер.

Дыка хөй областарда машиналарны ажаап алыышкынга белеткээрин саададып турар чорук эптежир аргажок четпес факт болуп турар. Сталинград, Саратов, Курск, Орёл; Рязань, Челябинск областарның МТС-тери комбайннар септелгезиниң талазы-биле чыъдып каап турарлар.

Дүжүт ажаап алыышкынның чедиишкиннери хамыктың мурнунда машиналарны тараа кезилдезиниге болгаш бастырылгазынга кайы хире организастыг болгаш бедик бүдүрүмчелиг ажыглаанындан, колхозчуларның болгаш механизаторларның күш-ажылын канчаар организастааныдан хамааржыр.

Хөй-хөй комбайнёрлар чыл келген дудум-на бодунуң ажылының методун болбаазырадып турар. Алтай крайның Буденовский МТС-те эш Пятница «Сталинец—6» деп ийи комбайннар-биле 2000 гектар шөлдүг тараа культураларының дүжүдүн кезип алыр болгаш 30.000 центнерден эвээш эвес тарааны бастырар, ынчаарга бүгү сезонда 2.700 гектарны, оон иштинден 350 гектарны камнап алган кывар чүүл-биле кезип алыр деп хүлээлгени алган.

Краснодар крайның Чөөн МТС-те эш Гонтарь «Сталинец—6» деп комбайн-биле хүн бүрүде 33,5 гектарны, 12 ажыл хүнүнүн иштинде 400 гектар шөлдүг тараа культураларының дүжүдүн ажаап алыр болгаш 8.000 центнерден эвээш эвес тарааны бастырып алыр деп хүлээнген.

Мурнакчыларның эгелекчи чоруу, оларның ажылының байлактыг дуржулгазы эн-не калбак хевир-биле нептереп тараан.

Дүжүт ажаап алыышкынының үезинде чидириглер-биле демиселче онза кичээнгейни салган турар ужурлуг. Хамыктың мурнунда тараның кезилдезин эгелээрин, оон сөөлүнде ажаап алыышкынның ажылдарын массалыы-биле калбартырын озалдадыр чорукту черле болдурбас ужурлуг.

Хүннүң бүгү дургузунда комбайннарның үзүктел чок ажылын организастаары, комбайннар ажылдап чоруп турда оон тарааны уруп алыры дүжүт ажаап алыышкынының хуусааларын кызырарынга бирги эәлчегниң чугула үүлү болур.

Комбайн ажылдап чоруп турда, тарааны уруп алыр болза, чаңгыс оон безин агрегаттың бүдүрүкчүлүүн дыка көвүдедип болур дээрзин мурнакчы механизаторларның дуржулгазы көргүзүп турар. Колхоз болгаш МТС бүрүзү машиналарны болгаш тараа урар хереклелдерни тарааны үзүктел чокка сөөртүр болгаш комбайннар ажылдап чоруп турда оон тарааны уруп алырын хандырар кылдыр белеткээр херек.

Амаап алыышкынның бүгү шөлдеринге тарааны кезип алган дораанна тарааның мажактарын дырбаштар-биле шөлдү узун болгаш доора дургаар бөлүп алырын организастаары эргежок чугула. Тарааның бүгү саваның болгаш погун хынамчалыы-биле бөлер болгаш сарааттап алыр ужурлуг. Ол дугайында навестилиг болгаш кожулдалыг тракторларның волокушаларын, база ол ышкаш трактор болгаш аът-биле тыртырар волокушаларны ажыглаар.

Ажаап алыышкынның бүгү-ле бөдүүн машиналарын бүрүн хемчээлби-ле ажыглаары чугула. Кара хөрзүннүг эвес районнарга тараның дыка хөй кезиин бөдүүн машиналар-биле ажаап алыр апаар. Тараа кезер, снопту баглап кезер болгаш ажаап алыышкынның өске-даа машиналарының, база ол ышкаш тараа бастырар агрегаттарның бедик бүдүрүкчүлүүн болгаш оларның хүн-дүүн иштинде үзүктел чокка ажылдаан турарын чеьдип алыры эргежок чугула. Тараның кезилдезин бөдүүн машиналар болгаш хол-биле чорудуп турар үезинде кезилденин снопту баглаарының, хөпээннериниң болгаш сарааттарының аразынга үзүктелиишкинни тургузуп болбас ужурлуг.

Тарааны арыглаарын болгаш курдадырын механизастаарынче онза кичээнгейни салыр херек, чүге дээрге, ол ажылды хол-биле кылырынга күш-ажылдың улуг чарыгдалын негеп турар. Хову ажылындан хостуг турар тракторларны, локомобильдерни, нефти шимчедикчилерин болгаш аттың приводтарын, ынчаарга электрижиткен колхозтарга — электримоторларын шимчедикчилер кылдыр ажыглап тургаш, тараа арыглаар нарын болгаш бөдүүн машиналарны хүн-бүрүде ажыглаар болза, тарааны арыглаар болгаш курдадырынга күш-ажылдың үнер чарыгдалын каш катап кызырар аргачы бээр.

Планнарны күүседириниң кол чүүлү болза, оларның боттанып турарының хүн-бүрү контролюн чорудар болгаш ажылдың шынарын үргүлчү хынап турары болур.

Ажаап алыышкынның ажылдары чоруп турда чөрчүп болбас чүүл болза, тараазын ажаап апкан участоктарны бригадирлериниң, оон сөөлүнде колхозтар даргаларының ыяавыла хүлээп алырының чуруму болур ужурлуг. Көдээ ажыл-агый культураларының ажаап алыышкынының шынарлыг болурунуң дугайында чогуур контрольду хандырып шыдаваан МТС директору, оон улуг агроному, улуг механиги комбайн-биле ажаап алыышкынның планын күүсеткен дээш шанналдарны алырындан эргезин казытырар.

Үрезин участоктарының дүжүдүн ажаап алырынче улуг кичээнгейни салган турар ужурлуг. Колхоз бүрүзү үрезин участоктарынга өстүрүп алган бодунуң шилиндек сорттуг үрезиннери-биле өй-шаанда хандыртынган турарын чеьдип алыры эргежок чугула, база ол ышкаш камгалал фондузун доктаатынган хемчээли-биле тургузар, ынчаарга карэ хөрзүннүг эвес черлиг курлавырлардың Уралдың, Сибирниң районнарынга күзүн чажып тарыыр культураларның үрезин фондуларын тургузар.

Хөй чылда үнер сигеннерниң үрезинин ажаап алырын сонгаарладып болбас, чүге дээрге, үрезиннериниң чидириглерлиг болурунга ол чедирер апаар. Сигеннериниң үрезиннерин ажаап алырынга болгаш кэртын аштаарынга чогуур тазрыштырылгалар-биле дерип кылган комбайннарны, тараа бастырар машиналарны тускайлап бээр ужурлуг.

Чайгы хову ажылдарын чорударда мал ажылының продуктулуун бедидер айтырыгларже кичээнгейни кошкадып болбас ужурлуг. Мал одарладыр үени шын болгаш бүрүн ажыглаар чорук ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын күүседиринге онза улуг ажык-дузалыг болуп турар.

1949—1950 чылдарда малды одарладып семиртирин организастаан мурнакчы колхозтарның болгаш районнарның дуржулгазының көргүскени болза, одарладып семирткен улуг назылыы малдың дириг деңзизин 25—40 хуу чедир көвүдеткен. Эттин шынары экижип турар. Хамыктың мурнунда хойну одарладырын чөп организастаарындан хой ажылының продуктулуунуң бедиври хамааржыр. Шак ындыг чугула рольди хаваннарның чайын болгаш күзүн шын тургускан немелде чемгерилгези ойнап турар.

Көдээ ажыл-агыйның ажылдарын чедиишкинниг болгаш өй-шаанда чорудар чорук хамыктың мурнунда ол ажылдарга бүгү колхозчуларның киржилгезин, кылыр ажылдың доктаатынган нормаларын күүседирин негеп турар. Колхоз бүрүзүнге, бригада бүрүзүнге нормаларны бүрүн болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты организастаары эргежок чугула. Күүсеткен ажылдың санын болгаш шынарын барымдаалап кылган ажылдың үчёдун кылыр болгаш күш-хүннерни санаар чорук чарыштың боттуг болурунга улуг рольдиг болур.

Дүжүт ажаап алыышкынының үезинде бүгү-ле масса-политиктиг ажылды МТС-териң трактор бригадаларынга болгаш колхозтарның ховуда бүдүрүлге бригадаларынга калбарткан турур ужурлуг.

Күрүненин мурнунга бодунуң хүлээлгезин хуусааларында бүрүн күүседири, күрүнеге бедик шынарлыг тарааны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын дужааары — колхозтарның бир дугаар хүлээлгези, колхозтарның болгаш колхозчуларның, МТС-тер удуртукчуларының болгаш көдээ ажыл-агый органнарының алдарлыг херээ болур. Колхоз бүрүзү ажаап алыышкынының баштайгы хүннеринден эгелээш тараа белеткелдериниң күрүне планын болгаш МТС-териң ажылдаанынга натур төлевирин бүрүн күүседир кылдыр ажылды органи застаар херек.

Ниитиниң ажыл-агыйын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдери, бүгү көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн дыка бедидери, ниитиниң мал бажын көвүдедири-биле кады оон продуктулуун дыка бедидери, колхозтарның байлааның болгаш колхозчуларның шыдалгыр амыдыралының оон ыңайгы өзүлдезин хандырар.

Дүжүт ажаап алыышкынын чидириг чокка чогуур өйүнде чорудары, көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткелдер планнарын хуусаа бетинде күүседири болза, бистиң Совет күрүненин күжүн улам быжыглаарының болгаш улустуң материалдыг чаагайжыдылгазының хереэнге колхозчу көдээниң ажыл-ишчилериниң алдарлыг салыышкыны болур.

АДЫГЕЙ АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЬ. Шевгенов районнуң Хакуринохабль МТС-тиң механизаторлары комбайннарны септээрин доозуп турар.

Чурукта: (оң талазындан солагай талазынче): комбайнёр Н. Е. Завьялов болгаш И. Д. Духин комбайн септелгезинде. Олар ажыл нормазын 200 хуу күүседип турар.

Чуруу **А. РОЩУПКИННИЙ.** СЭТА-ның пресслишези.

Бүдүрүлгелерден допчу медээлер

Кызылдың алгы заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыттарының коллективи болза, Сталинчы Конституцияның хүнү — декабрь 5-ке чедир чыл планын күүседири-биле хүлээлге алган. Эрткен июнь айның 5-те бодунуң чартык чыл планын күүсеткен болгаш завод июль айның планын долдур болгаш ажыр күүседир дээш күжениишкинниг ажылдап турар. Алгы эттээр цех мурнуку одуруунда, ында аныяк мастерлер Мельников болгаш Федяев олар эки ажылдап турар.

* * *

Ыяш заводунда ыяш цехи (начальниги С. Сипкин) июнь айда-ла июльдиң планынга киириштир ажылдап кирипкен турган. Стахановчу ыяш диликчизи С. Тамбил, база Манаенко олар ам сентябрь айның планынга киир ажылдап, чазанылга цехинде комсомолчу Ф. Кулаков бодунуң шалыпкын күш-ажылы-биле беш ай бурунгаар мурнап бар-чыдар болгаш ноябрьниң планынга киириштир продукцияны берип турар. Чазаныкчы Ф. Носков болгаш бригадир И. Хлебников олар август айның планынга киириштир ажылдап турар.

* * *

Септелге заводунуң тудугжулары заводтуң оран-савазын чылыдарынга херектиг суг дамчыдыкчызының, канализацияның болгаш бус күштелдирер тургузугларның тудуун бо чылын кылып доозар.

Суг дамчыдар хоолайны тургузары-биле 1000 метр узун дурттуг ханы траншеяны кылып белеткээн. Тоңмас-Сугга суг мөөңнээр болгаш суг насостаар станцияны тургускан турар, ол станция болза септелге заводун суг-биле хандырар.

* * *

Автотранспорт конторазының коллективиниң чолаачылары чүк сөөртүлгезиниң планын чогуур хуусаазының бетинде күүседир дээш хүлээлгелер алган. Чолаачылар Петренюк, Пахабов, Кривенко боттарының алган хүлээлгелерин эки күүседип турар, олар болза, боттарының ай онаалгазын хөй катап ажыр күүсеткен. Дарганнар Дресвянников, Баранов, Сорокин хүн-бүрүде бүдүн чартык нормаларны күүседип, токарь Сенкевич, Кудряшева олар эң эки шынарлыг продукцияны берип турар, 67 чолаачылар чүк сөөртүлгезиниң талазы-биле июньниң планын 176 хуу күүседирин хандырган.

* * *

Кызылдың электристанциязының коллективи бүдүрүлгениң чартык чыл планын июнь 20-де 115 хуу күүсеткен, ам август айның планын күүседири-биле ажылдап турар. Стахановчу күш-ажылдың улуг дузазы-биле Кызылдың электростанциязының коллективи, оон эң эки кижилери — машинист Г. Стрельников, кочегар Т. Шыжаа, база М. Кукарин болгаш өскелер-даа июньниң сөөлгү чартыында 1 миллион 98 мун 910 киловатт шак электри күжүн хоорайга, бүдүрүлгелерге болгаш организацияларга бербишаан, боттарының планын ажыр күүсеткен.

БИСТИҢ КОРР.

Июнь айның бүдүрүлге планын ажыр күүсеткен

Кызылдың автотранспорт конторазының коллективи бо чылдың июнь айның бүдүрүлге планын ниитизи-биле ажыр күүсеткен. Ылангыя чүктүң тонна талазы-биле 262 хуу, тонна километр талазы-биле 151 хуу, кижилер сөөртүрүнүң планын 839 хуу күүсеткен.

Автотранспорт конторазының коллективи ажылдың темпизин бичиидаа кошкатпайн тургаш, дараазында айның планын оон ажыр күүседир деп хүлээлге алганнар.

Күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн

Тыва автономнуг областың чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң коллективтери Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнга бүдүрүлге талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш октябрь мурнунуң стахановчу ээлчээнде туруп турар.

Кызылдың сапог даараар мастерскаязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыттарының коллективи Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл болур оюнга бүдүрүлге планнарының күүселдезиниң бедик көргүзүглери-биле ужуражыр дээш октябрь мурнунуң стахановчу ээлчээнде туруп алган ажылдап турар.

Мастерскаяның коллективи чартык чылдың бүдүрүлге планын 121 хуу күүсеткен болгаш оон-биле кады июль айның планын база күүсеткеш, ам август айның бүдүрүлге программазын күүседиринче улаштыр кирипкен.

Мастер эш М. Лимицкийге баштаткан сапог даараар цехтиң бригада дазы бүдүрүлге планын ай санында-ла 125 хуудан өрү күүседип турар. Стахановчулар эштер Софронова, Вяткин, Савин, Кукарин, Русман, Голубцов болгаш оон-даа өскелер бүдүрүлге планнарын 120-ден 130 хуу болгаш оон-даа өрү күүседип турарлар. Чоокта чаа сапог мастерскаязына ажылдаары-биле өөреникчилеп кирген эш Данзырың бүдүрүлгениң техниказына дүрген мергежип турар болгаш ам харын бодунуң үлүг нормазын 115-тен 125 хуу чедир күүседип турар болгаш бүдүрүлгениң хоочун каадыр ажылчыннары-биле удаалажып турар.

Сапог даараар мастерскаяның коллективи бодунуң бүдүрүлге хуралынга чугаалашкаш ноябрьниң 7-ге чедир ай бүрүзүнүң планныг сорулгаларын үргүлчү ажыр күүседип тургаш, бо чылдың бүдүрүлге планын декабрьниң 1-де күүседир деп хүлээлге ап алган ажылдап турар.

И. МААДЫР-ООЛ.

Ниитиниң тудуг ажылынга идепкейлиг киржип келген

Албан черлериниң, школа, эмнелге черлериниң тудугларынга О. Маадыр-оол идепкейлиг киржип келген. Эн-не баштай Маадыр-оол Кызыл хоорайга келгеш тудуг ажылчыны турган, анаа ажылдап тургаш, мергежилдиг тудугжуларның дузаламчызы-биле бажың штукатуралаарынга өөренип мергежээн, ынчангаш штукатуржу мергежилди чеьдип алган.

О. Маадыр-оол болза, Кызылдың база Чөөн-Хемчик районнуң, Чадаана хоорайның элээн хөй кол тудугларын тургусчуп кылган, ылангыя бажыңнарны штукатуралап келген. Ол штукатуржу элээн улуг аарыгга таварышкаш, ук ажылга доктаамал ажылдап шыдаваан. 1948 чылдан эгелээш Сүт-Хөл районнуң Хөр-Тайга сумузунда эге школаның ажылчыны болуп келген. Ылангыя кажан школа өөредилгези доозулган соонда Маадыр-оол школа септелгезинче кирептер, 1950 чылда эге школаның класстарын, өрээлдерин штукатуралап берген.

Штукатуржу О. Маадыр-оол ажылга кызымак, бодунуң мергежилин өскелерге нептередирин оралдажыр болгаш өскелерни өөредиринге ак сеткилдиг болуп турар. Хөр-Тайга школазының ажылчыннары К. Дыртык-оол, О. Норбу, Д. Семис-оол оларны штукатуржулар кылдыр өөредип каан. Маадыр-оолдуң өөреткен штукатуржулары школа бажыңының үстүкү дээвиирлерин кончуг эки штукатуралап дооскан. Олар эге школаның септелгезин районнуң школаларындан мурнап доозар дээш идепкейлиг ажылдап турар.

М. БЕГЗИВАА.

Чон бодунуң эмчизин мактап турар

Чөөн-Хемчик районнуң Хорум-Даг сумузунда кижи эмчизи комсомолчу Бушенева ол сумуда эмнелге салбырынга дөрт чыл ажыг дургузунда ажылдап келгөн. Эмчи Бушенева анаа ажылдап киргеш, эмнелге салбырының оран-бажының культурлуг арыг-силиг кылдыр дерип алган.

Аарыг кижилер шинчиир, эмчиге келген кижилер турар өрээлдерлиг кылдыр эмнелге салбырының бажынын чаартып тургузарынга чонну организастаан. Аарыг кижилерге эмчиниң дузаламчызын чогуур өйүнде көргүзүп, аарыгга таварышкан кижилерни эмнеп экиртип, ол дугайында чоннуң караанга онза көскү, кончуг кызымак ажылдап келген.

Эмчи Бушенева болза, кандыг-бир берге үелерде-даа аарыгга таварышкан ырак черде чурттап турар кижилерге ыяавыла баргаш, оларга эмчи дузаламчызын көргүскен турар. Көдээге чамдыкта таваржып турар бергелерни ол ажып тиилеп турар. Эш Бушенева келген чонга эптигээлдек болгаш оларның кадыы дээш улуг кичээнгейни салып турар, ынчангаш Хорум-Даг сумунуң чону бодунуң эмчизи Бушеневага ынак болгаш бүзүрелдиг. Ол эмчини хүндүлевес-ле кижи чок.

М. СЫНАА.

Школа доосканнарның өөрүшкүзү

Чоокта чаа үш дугаар школаның улуг залынга Кызылдың бир болгаш үш дугаар школаларын доосканнарның кежээзи болуп эрткен.

Хоорайның улус өөредилгезиниң чырыдыышкын килдизиниң эргелекчизи Губанов ортумак школаны доозуп үнгени-биле чергелештир школа доосканнарга байыр чедирип, оларның дээди өөредилге черлеринге эки өөренирин болгаш улустуң херээ дээш ажылдаарын күзээн.

Кызылдың бир дугаар ортумак школазы бо чылын 14 удаа онгу классчыларны өөредип үндүрүп турар. Бо үениң дургузунда школадан 242 ортумак эртемниглер үнген болгаш оларның иштинде дээди шаннал—алдын болгаш мөнгүн медальдерни 15 кижи алган дугайын школаның директору Н. Капустин маңаа чугаалаан.

Бо школаны доозуп үнгеннериң хөй кезии амгы үеде совет албан, үлетпүр организацияларында улуг чедиишкинниг ажылдап турар. База бир чамдыктары дээди өөредилгелерде эки түңнелдиг өөренип турарлар. Школа мындыг кижилерни өстүрүп, өөреткенинге чоргаарланыр. Чоокта чаа Москваның Ленин орденниг В. М. Молотов аттыг энергия институдунуң хөй-ниити организациязындан чагааны школа алган. Ында Владимир Фоминни кижизиткенинге өөрүп четиргенин илередип турар. Эш Фомин өөредилгеге-даа, чурумунга, хөй-ниитиниң ажылынга болгаш билиг дээш улуг күштү үндүрүп ажылдаарынга улуг чаңчылдыг болуп, бодунуң өөрүнге болгаш кижизидикчилеринге улуг хүндүткелдиг болуп турар.

Кызылдың бир болгаш үш дугаар школаларының өөредилгезинге шылгарап үнгеннерге—Георгий Неволинге, Виктор Гороховка, Всеволод Волковскийге, Валя Мальцевка онза хевириң аттестаттарын тывыскан.

Ортумак школаларны доозуп үнгеннериң мурнундан Георгий Неволин башкыларга оларның кижизидикчи кызымак күжү дээш, партияга болгаш чазакка советтиң аныяк өскенинге өөренир, тургузар болгаш аас-кежиктиг чурттаар арганы бергени дээш өөрүп четиргенин илередип, чүве чугаалаан.

Школа доосканнарның кежээзинге областың национал театрының артистеринден концерт көргүскен. База аалчыларга онгу классты доозуп үнүп турарлар концерт көргүскен.

Е. ШАШКОВА.

Школалар септелгезин дүргедедир

Школаларны чаа өөредилге чылынга белеткээр талазы-биле ажыл Тере-Хөл районунда амдыгаа чедир чорувайн турар. Район төвүнде чедиг чыл школазының септелгезинде ыяш дилеринде 6 кижи, шала тырып ажылдап турар 2 кижиден өске септекчи чок болгаш школаның септелгези туруп турар. Райкүүскомнуң школалар септелгезин шынарлыг чорудуп, каас-шиник, чылыг, чырык кылдыр кылыр дугайында үндүрген шиитпириниң күүселдези херек кырында болбайн турар. Ол шиитпириниң күүселдезин хынап, четпес ажылды сегидериниң кандыг-даа хемчээ алдынмаан, шиитпир саазын кырында бижитинген болуп арткан.

Районда чазаныкчы артелге беш, алды дугаар класстарның өөреникчилериниң өөренир стол, сандайларын кылырын дааскан болгаш ол класстарга четчир санныг кылдыр кылырының чагыын берген. Ол чер ол чагыгны болгаш база тумбочкаларны кылып бээр деп аазааннар. Ам херек кырында ол үүлдериниң чангызын-даа кылбаан. База школаның тудуунга онза чугула 10 муң туйбуну кылыр деп хүлээлге боттанмаан.

Школалар септелгези-биле чергелештир башкылар чурттаар, ийи аал ишти чурттаар чаа бажыңның тудуун бо чылын доозар деп планнаан, ынчалза-даа ол ажыл мырыңай эгелетинмээн. Оон аңгыда беш өрээл ийи бажыңның крышазын, ооң иштин штукатуралаары планда көрдүнген. Ам херек кырында чедиг чыл школазының өөреникчилериниң 3—4 бичии уруглар штукатура кылырының транказын хап турардан башка өске ажылды күүседирин хол дегбээн. Школаның келир кыжын оттуларынга 960 кубометр оттулар ыяш белеткээр пландан амгы үеге чедир белеткетингени 600 кубометр, ону тайгада белеткеп каан, ооң артыын белеткээри чорувастай берген.

Районнуң Шынаа сумузунда «Большевик» колхоз бодунуң эге школазының септелгезин кылыр болуп, районо чери-биле керээни чарган. Районо чери керээ ёзугаар аванса кылдыр хөй түңнүг акшаны колхозка үндүрүп берген. А колхоз баштаар чери бо хүнге чедир ол хүлээлгелиг ажылын күүседиринче хайныышкыныы-биле кирбээн. Бо школаның кызза чогуур үүлдери улуг—школаның интернадының кырын шывары, иштики шалазын тырааш, ону будуур, соңгаларының бир каъдынга эрткен чылын кылбаан соңга кадын кылыры, база доостунмаан чунар бажынны бо чылын ыяавыла ажыглалга киирери туруп турар. Бо ажыл мындыг оожум темпиби-биле чоруп турда ында суму Совединиң даргазы Чигден, партия эге организациязының секретари Тамаа олар экижидер талазынче кандыгдаа хемчегни албааннар.

Эми алдын уургайында эге школаның септелгези хамаан чок, уругларның келир өөредилге чылында кааа өөренириниң дугайында айтырыгның шиитпирлетинери берге байдалда.

Районнуң школаларының септелге ажылы четпес чоруп турда, партия райкому, райкүүском болгаш комсомол райкому, база районо чери ооң удуртукчулары тайбыңчып, хуралдар-ла кылып, шиитпир үндүреринге өйлешкени кончуг буруу. Ооң орнунга чер-черге барып, ында кылып күүсетсе чогуур ажылдарже бүгү-ниитини организастаар чорук бо организациялардан негетинип турар.

В. УЗЕК.

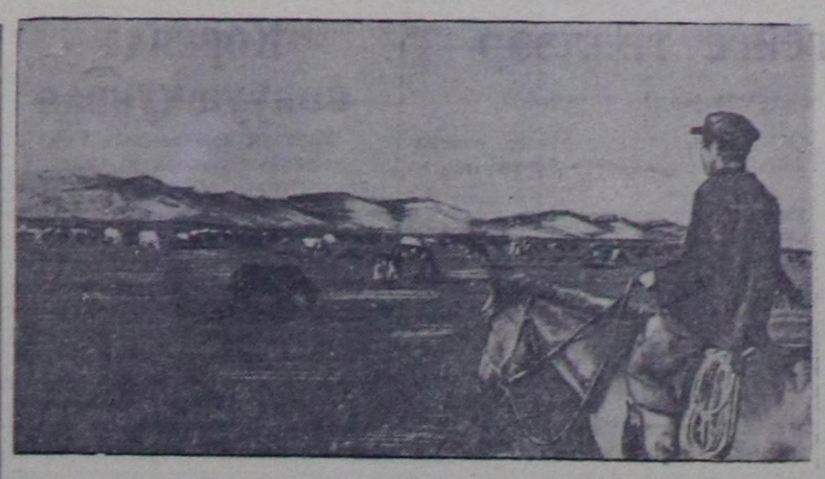

Улуг-Хемниң Ленин аттыг колхозтуң чылгы одары.
Чурукта: Ол колхозтуң чылгычыларының бирээзи М. Кечил-оолдуң шыкта чылгылар кадарып чорууру.

Чуруу: А. ЕРМОЛАЕВТИИ.

Колхозтуң малчыннары

Таңды районнуң Сталин аттыг улгатыр катышкан көдээ ажыл-агый артелинде ниитиниң мал ажылын сайзырадыр, ооң продуктулуг чоруун экижидер дээш, онза кызымак ажылдап турар малчыннар хөй.

Оларның аразында эң эки малчыннарның бирээзи коммунист Куулар Биче-оол бар. Куулар Биче-оол 1948 чылда ук көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнүнге киргеш, ол дораанна хой кадарып эгелээн. Бо чылын 320 төрүүр хойдан 306 хой оолдаан, оларның чаш төлү бүрүнү-биле камгалап алдынган. Ам-даа 14 хой немей оолдаар.

Хойжу Куулар Биче-оол мал ажылынга ынак болгаш ооң дуржулгазы улуг. Ол бодунуң бүгү чурталгазында мал маллап келген. Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери ону ниитиниң мал ажылынга малчын кылдыр шилип алганы-даа шын.

Куулар Биче-оол, ооң өг-бүлези кыжын-даа, чайын-даа малды кандыг черлерге канчаар кадарарын, кандыг ажаалганы хандырып тургузарын эки билир. Ол кадарып турар хоюн эртен, кежээ боду кадарар, хүндүс удуп дыштангаш, дүне таңныылдап хонар. Хүндүскү үеде оон кадайы болгаш өг-бүлезиниң өске кежигүннери кадарар:

— Чүге ындыгыл? — деп, эш Биче-оолдан айтырарга:

—Эртенги, кежээки одар малды семиртип одарладырынга, ону бөрү ышкаш хоралакчы амытыныардан камгалаарынга эң таарымчалыг болгаш харыысалгалыг-даа үе болур чүве. Чогум хүндүс мал шоолуг өөт чивес, колдуунда чангыс черден ыравас болур. Ону билбес, дуржулга чок кижилер малдың одарын шак ынчаар аралаштырып шыдавас, анаа-ла сүреринге өй болгулаар. Ынчангаш мен эртен, кежээ бодум кадарар кижи мен—деп харыылап турар.

Куулар Биче-оолдуң мал ажылынга бедик мергежилдиг, мал одарын чылдың кайы-даа үезинде таарыштыр аралаштырып билириниң уламындан ооң кадарган хоюнуң денгили кезээде эки болгаш өлүп хораар байдал кажан-даа туруп көрбээн. Куулар Биче-оол хоюн бо чылын Элегестиң Кулузуннугга, Чиңге-Дагга кадарып кыштаткан. Ам Межегей шынаазының Көк-Булунда чайлагладып семиртип турар.

Хойжу Куулар Биче-оол 1950 чылда бодунуң өг-бүлези-биле кады 1000 ажыг күш-хүнүн ажылдап алган. Бо чылын ол оон-даа ырак хөйнү ажылдап ап шыдаар. Ол үүгле эки малчын эвес, харын бодунуң ажытөлүн эртем-билиглиг, культурлуг кижилер, коммунистиг ниитилелдиң идепкейлиг тургузукчулары кылдыр белеткээр дээш база улуг кичээнгейни салып турар. Ооң ийи оглу бо чылын боттарының өөредилгезин чедиишкинниг дооскаш, ада-иезиниң хоюн кадаржып турар. Куулар Биче-оолдуң улуг оглу Совет Армияның шериг албанын эртирип турар.

Ол ышкаш өшкү кадарчызы 57 харлыг Оюн Анай-оол база колхозтуң мурнакчы малчыннарының бирээзинде санадып турар. Ол 1948 чылдан бээр мал ажылынга үргүлчү ажылдап келген. Оюн Анай-оол кадарып турары 700 баш өшкүнү кыжын бүрүнү-биле менди чыл ажырган. Төрээн 330 өшкүден 330 анайны бүрүн камгалап ап шыдаан. Ооң кадарып турар өшкүлериниң деңгили эки болгаш ам оларны Межегей шынаазында семиртип турар.

Ынчаарга Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери (даргазы эш Никитин, партия эге организациязының секретари эш Чамбал) малчыннарның ажыл амыдыралын сонуургап көрбейн, оларның ортузунга ажыл чорутпайн турарын демдеглезе чогуур.

ВКП(б)-ниң Таңды райкому, райкүүском боттарының төлээлерин хөй удаа үндүрүп келзе-даа, олар үүгле колхоз төвүнге кире дүшкүлээш, дедир хап чаныр турар боордан башка, чогум чер-черде малчыннар оргузунче кирбейн, оларга лекция, илеткелдерниң номчулгазын чорутпайн келгенин, ажылдың канцелярбюрократсыг удуртулгазының хевири кылдыр буруу шаап көөр херек.

БИСТИҢ КОРР.

Сталинчы ужар-чүүл дугайында лекция

Июль айның эгезинде Гастелло аттыг культура болгаш дыштанылга паркынга «Сталинчы күчүлүг ужар-чүүл» дугайында темага лекция болган. Ук лекцияны ужудукчу эш Козулик номчаан. Лектор болза, бодунуң херээниң специалистизи, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, ынчангаш делегейниң ийи дугаар дайынының фронтуларынга болгулаан чижектерни болгаш эпизодтарны тодаргай чугаалаан. Совет Эвилелиниң алдарлыг үш дапкыр Маадырлары эш Покрышкиниң болгаш эш Кожедубтуң база оон-даа өскелериниң эрес-дидим, маадырлыг чоруктарының дугайында лектор демдеглээн.

Дайзынның самолёттарын чылчашаап узуткап, тулчуушкунга маадырлыг дайылдашкан, бистиң партизаннарывыстың уругларын камгалап алган маадыр ужудукчу Мамочкиниң дидим соруктуг болгаш маадырлыг өлген чоруунуң дугайында тайылбырлаан.

Бистиң Төрээн чуртувуска ДОСАВ улуг ужур-дузалыг болуп турар. Хамаатының болгаш көдээ ажыл-агыйның ужар-чүүлү болза, көдээ ажыл-агыйның хоралакчылары-биле демиселге улуг ажыл чорудуп, самолёттар-биле тарааларга чемгерилгени болгаш минеральдиг удобрениелерни чажып тарадып турар. Ол хемчеглер болза, тарааларның болгаш өске-даа культураларның дүжүдүн бедидип турар.

Лекция болган соонда «ССРЭниң Агаар флодунуң Хүнү» деп өңнүг кинофильмни үндүрген.

Е. ГОЛЫХ.

Ажылчыннарга лекциялар

Чоокта чаа область типографиязының ажылчын, албан-хаакчыттарынга эмчи эш Т. А. Макарова: «Ижин тифи болгаш аңаа удур демисежири» деп темалыг лекция номчаан.

Лектор бодунуң чугаазынга ук аарыгның тыптып келир чылдагаанарын, ооң кижиниң кадыынга хоралыын болгаш ону болдурбас дээш баш бурунгаар демисежириниң аргаларын дыңнакчыларга кончуг билдингири-биле тайылбырлап берген. Лекцияга 60 кижи олурушкан.

Дыңнакчылар лекторга дыка хөй айтырыгларны салган болгаш лектор ол айтырыгларның шуптузунга тодаргай харыыларны берген.

Лекция кончуг солун болган.

Чоокта чаа область типографиязының ажылчыннарынга, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга бүгү делегей байдалының дугайында лекцияны политик болгаш эртем билиглер непередириниң талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң чиңгине кежигүнү эш Иезуитов номчаан.

Ол ышкаш «Совет кижилериниң моральдиг мөзү-шынарының дугайында» темага лекцияны эш Кузьмин номчуп эртирген. Ук лекцияларны ажылчыннар улуг кичээнгейлиг дыңнаан. Ам дараазында понедельникте типография коллективинге шажын дугайында темага лекция болур.

В. КРИЦЫН.

Колхозта ясли

Кызыл районнуң «ТАРН 12 съездизи» көдээ ажыл-агый артелинде хову ажылдарының баштайгы хүнеринде уруглар яслилери тургустунган. Уругларның ажаакчыларынга чаш уругларны човаңгыр ажаал билир ең эки авалар томуйлаткан. Олар болза эштер Суханова биле Рогожникова болуп турар. Олар болза, ада-иелерден уругларны хүлээп алыр дээш ажылга эрте чеьдип кээп, бажыңны арыг-шевер тудуп, шынарлыг чемни болгаш арыг чөргек пөстерни белеткеп турарлар.

Чемге колхоз хөй крупаны, саржагны, чигирни, сүттү берип турар. Чүгле ойнаарактар чок деп ясли эргелекчизи Анна Романовна Рогожникова чугаалаан.

Шынап-ла яслини ойнаарактар-биле та чүге хандырбайн турар чүве ийик. Ол дугайынче колхозта партия болгаш комсомол организацияларыдаа, школаның пионерлери-даа сагыш човавайн турарлар. Хамыктың эң чиик аргазы болза, ойнаарактар кылырының болгаш чыырының талазы-биле колхозчу яслилерге шеф дузаламчызынче пионер организациязын хаара тудары болур-дур. Ол чугула айтырыгны кым-даа сонуургавайн турар.

Ынчалза-даа яслилериниң ажылдакчылары хүннүң тускай чурумун ёзугаар уругларга ең эки дыштанылганы тургузуп бээрин кызыдып турарлар. Суур артынче уругларны агаарладып, элээдилеринге тоолдарны чугаалап берип, оларга ырларны болгаш шүлүкчүгештерни айтып берип турарлар. Чижээ, аныяк ава Вера Капустинаның оглу Коля «Бистиң Танявыс өөгейндир ыглап тур» деп шүлүүн шээжи-биле кончуг эки номчуп турар. Ол ырны яслиге өөренип алганы ол-дур.

Орус уруглар-биле кады яслилерде колхозчу тыва эштериниң уруглары база бар. Олар аразында эптиг, ээлдек өссүннер дээш ажаакчылар кичээнгейлии-биле хайгаарап турарлар. Олар найыралдыг кады ойнап хөглеп турарлар.

Хөй-ниити ажылдарының идепкейлиг киржикчилери саанчылар Тондук биле Мария Өшкү-саар боттарының чаш уруглары дээш яслиге боттарының өөрүшкүлерин илередип турарлар.

И. ЛОГВЕНЧЕВ.

МООЛ УЛУСТУҢ БАЙЫРЛАЛЫ

(Моолдуң улустуң революциязының 30 чыл оюнга).

Бо чылдың июль 11-де хосталгага ынакшылдыг моол улус бодунуң национал хосталгалыг революциязының 30 чыл оюн байырлап турар.

1921 чылда Моолдуң арат чоннары Совет Россияның акы-дүнма дузаламчызы-биле феодалдыг тургузугну узуткап, даштыкының эжелекчилерин бодунуң чуртундан үндүр сывырган. Моол улус бодунуң төөгүзүнде бир дугаар-ла хосталганы чаалап ап, улустуң эрге-чагыргазын тургускан.

1921 чылда Москвага В. И. Ленин-биле болгаш И. В. Сталин-биле Сухе-Баторга баштаткан моол төлээлериниң ужуражыышкыны болган. Совет күрүнениң тургузукчулары-биле болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннарының башкылары-биле моол революсчуларның ужуражыышкыны болза, хамаарышпас Моол күрүнениң хөгжүлдезинге төөгүлүг рольдиг болган.

Моолдуң араттың революстуг партиязы чаа Моолду тургузар дээш демиселин Ленин биле Сталинның айыткан оруу-биле чорудуп келген. Совет күрүне-биле сырый эвилелдиң эргежок чугулазының дугайында, Моолдуң капиталистиг эвес оруктап хөгжүп болурунуң дугайында ленинчи-сталинчы идея болза, чуртка национал-демократтыг революцияның оон ыңай бүгү хөгжүлдезин тодаргайлаан.

1924 чылдың ноябрьде Улустуң бир дугаар Улуг Хуралы бир дугаар конституцияны бадылаан болгаш Моолду арат республика кылдыр чарлаан.

Ленинниң болгаш Сталинның айытканы капиталистиг эвес оруктап чорааш, Моол Арат Республика ажыл-агый, культур тургузуушкунунуң талазы-биле улуг чедиишкиннерни чеьдип алган.

Үжен чылдарның дургузунда Совет Эвилелиниң бүгү талалыг дузаламчызының ачызы-биле Моол Арат Республиканың мал ажылы сайзырап, чер ажылы хөгжүп, чурттуң бодунуң үлетпүрү тургустунган, улустуң чаагай амыдыралы болгаш культурлуг деңнели белээн.

МАР-ның улус ажыл-агыйының кол адыры болур мал ажылында улуг чедиишкиннер чеьдип алдынган. 1924 чылдан 1949 чылга чедир арат ажыл-агыйларда малдың баш саны 201 хуу өскен чорук болза, чурттуң экономнуг хөгжүлдези үүгле улус демократтыг тургузугнуң үезинде хандыртынар деп үвени бадыткап турар. Революция мурнунда чурттуң малының улуг нуруузу феодалдарның өнчүзү болуп турган болза, ам бүгү мал ажылчы араттарның болгаш күрүнениң холунда туруп турар. Чоннуң кижи бажынга малдың онаажыр санының талазы-биле МАР делегейде бир дугаар черни эжелеп турар.

МАР-ның улус ажыл-агыйын болгаш культуразын хөгжүдериниң 1948—52 чылдардагы беш чыл планында малдың баш санын улам өстүрерин болгаш ооң продуктулуун улгатырарын көрген.

Моолдуң мал ажылынга мал чеми белеткээри канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болуп турар. Шаанда сиген кезип билбес чораан араттар ам чылдың-на сигенни кезип турар апарган. Республикада машина-биле сиген кезериниң хөй санныг станциялары ажылдап турар. Ол станциялар мал ажылын культурлуг чорударының нептередикчилери болуп, мал чеми белеткээрде арат ажыл-агыйларга дузалажып турар.

Быдаргай мал ажылын чаартып тургузарынга араттарның бүдүрүлге катыжыышкыннары улуг келир үеликтиг болуп турар. Ындыг катыжыышкыннар чуртта 120 ажыг тургустунган. Ажыл-агыйны чорударының чаа аргазы болур ол катыжыышкыннарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынче күрүне улуг киҥээнгейни салып турар.

Чер ажылы болза, Моолдуң көдээ ажыл-агыйының чаа адыры болуп турар. Чер ажылы кылып турар арат ажыл-агыйларның саны эвээш болгаш чурттуң иштинде чер ажылының кол продукциязын чуртта тургустунган күрүнениң ажыл-агыйлары берип турар. Ол куражыл-агыйлар амгы үениң чаа машина техника-биле чепсегленген.

Революция мурнундагы Моолга кандыг-даа үлетпүр чок турган. Совет Эвилелиниң акы-дүнма дузаламчызы-биле МАР-да чаа техника-биле чепсегленген үлетпүр тургустунган болгаш аныяк ажылчын аңгының национал каадырлары болгаш инженер-техниктиг интеллигенция өскен.

Ам МАР-да каш чүс үлетпүр бүдүрүлгелер, ооң иштинде Улан-Баторда Чойбалсан аттыг улуг үлетпүр комбинады тургустунган. Ол үлетпүр бүдүрүлгелерде колдуунда мал ажылының продуктуларын болбаазырадып турар.

Чуртталганың, культура-амыдыралдың болгаш үлетпүр черлериниң тудуушкуну өскени-биле тудуг материалдарының каш заводтары тургустунган.

Күрүнениң үлетпүрү-биле кады устывыш кооперациязы калбарып турар. Ол кооперациялар республиканың улус ажыл-агыйында улуг рольдиг болуп, калбак хереглелдиң барааннарын хөй санныы-биле кылып үндүрүп турар.

ССРЭ-ниң дузаламчызы-биле Моолда орук болгаш транспорт калбарган. Сайзырангай автотранспорт оруунуң узун дурту муң километр четкен болгаш чурттуң бүгү-ле колкол черлериниң аразында автотранспорт харылзаазы тургуступган. Сөөлгү он чылдарның дургузунда республикада автомашиналарның саны 2,5 катап өскен.

Чуртта суг транспорту тургустунуп турар болгаш демир орук база тургустунган. ССРЭ-биле Улан-Баторнуң аразын харылзаштырып турар демир орук болза, МАР-ның хөгжүлдезинге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг. Ол демир орук Октябрьниң социалистиг революциязының 32 чыл оюнда—1949 чылдың ноябрь 7-де ажытынган. Ону бүгү моол улус төөгүлүг болуушкун кылдыр улуг өөрүшкү-биле демдеглээн.

Революция мурнунда Моолдуң ажылчы чоннары үжүк-бижик билбес чораан. Чуртка чаңгыс-ла школа турган болгаш орта үүгле дүжүметтериниң уруглары өөренип турган.

Ам МАР-да ниити билигниң 412 школалары, 14 техникумнар, башкы институду, партия болгаш күрүне каадырлары белеткээр дээди школа ажылдап турар. Оон аңгыда 1942 чылда Улан-Баторда Күрүне университеди ажытынган.

Чонну үжүк-бижикке өөредир талазы-биле улуг ажыл чорутунган. Моолдуң эрги бижии улустуң амгы үедеги амыдыралындан хожудап калганын барымдалааш, орус алфавитке үндезилетинген чаа бижикти чогаадып кылганы канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болган. Бо чорук совет улустуң социалистиг мурнакчы культуразынче моол улусту чоокшуладып хандыдарынга дузалап турар. Ол чаа бижикке чоннуң бежен ажыг хуузу 1950 чылдың эгезинде өөренип апкан турган.

Моолда культураның чайгылыг чок өзүлдезиниң бир көргүзүү болза, парлалганың калбарганы болур. Республикада 8 төп солуннар, 18 чер-черниң солуннары, 14 журналдар үнүп турар. Марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдарын, делегейниң уран-чечен литературазының чогаалдарын моол дылда очулдургулаан болгаш очулдуруп турар.

Чуртта эртем-шинчилел ажылының төвү болур МАР-ның Эртем комитеди тургустунган. ССРЭ-ниң Эртем Академиязының дузаламчызы-биле Эртем комитеди республиканың улус ажыл-агыйының талазы-биле эртем шинчилел ажылын чорудуп турар.

Улустуң кадык камгалалының талазы-биле улуг өскерилгелер болган. Улуг Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле эмнелгениң албан черлериниң саны чыл бүрүде-ле өзүп, медициналың национал каадырлары белеткетинген болгаш белеткеп турар.

Республиканың эртем культуразының, уран чүүлдериниң, чечен чогаалының хөгжүлдези дээш МАР-ның партиязы болгаш чазаа улуг кичээнгейни салып турар. Сөөлгү он чылдарның дургузунда социал-культурлуг хемчеглерге күрүне бюджединиң чарыгдалдары дөрт катап өскен.

1949 чылда МАР-ның Улустуң Улуг Хуралы МАР-ның чаа Конституциязын бадылаан. Ол Конституция-биле бүгү ниити, дорт болгаш деңнелиг чажыт бадылаашкыныг соңгулда системазы доктаатынган. Чаа соңгулда системазын ёзугаар бо чылдың июнь 10-да Моол Арат Республиканың ажылчы чоннары Улустуң Улуг Хуралынга соңгулдаларны чоруткан.

Экономика болгаш культура талазы-биле чедиишкиннерни, бодунуң күрүнезиниң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун быжыглаарын, бодунуң аас-кежиктиг чаагай чурталгазын моол улус улуг Совет Эвилелиниң ачы-хавыяазыбиле чеьдип алганын моол улус улуг өөрүшкү-биле демдеглеп турар.

30 чылдарның дургузунда совет улустуң дузаламчызы-биле, бодунуң араттың революстуг партиязының дузаламчызы-биле хостуг хөгжүп быжыгып келгениниң ужур-дузазының дугайында маршал Чойбалсан мынча деп чугаалаан: «Моол Арат Республиканың 30 чыл иштинде хөгжүлдезинің болгаш ооң хамаарышпас чоруунуң быжыгып келгениниң ужур-дузазы национал хемчээл-биле кызыгаарлатынмайн турар. Моол Арат Республиканың 30 чылы улус революстуг тургузугнуң күштүүнүң тодаргай көргүзүү, хожудангай чурттарның капиталистиг эвес оруктап хөгжүлдезинің дугайында ленинчи-сталинчы өөредигнің тиилелгезиниң тодаргай көргүзүү болуп, ССРЭ-ниң улустарының акы-дүнма дузаламчызы-биле колоний болгаш чартык колоний чурттарның улустары чүү чеьдип ап болурунуң тодаргай үлегерин көргүзүп турар».

Моол улус Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг политиказын деткип, демократияның болгаш социализмниң лагериниң талазында чайгылыш чокка туруп турар. Моол улус 30 чыл иштинде бодунуң эртип келген оруун, күжениишкининиң чаагай түңнелдерин өөрүшкүлүү-биле көрбүшаан, бистиң Москвавысче, делегейниң ажылчы чоннарының башкызы улуг Сталинче көрүп, өөрүп четиргенин илередип турар.

Социализмниң улуг чурту—ССРЭ биле найыралга даянып алгаш, бодунуң араттың революстуг партиязының башталгазы-биле моол улус социализмче орук-биле чедиишкиннинг бурунгаар чоруп олурар.

Тайбыңның херээ бүгү делегейге тиилээр

(„Быжыг тайбың дээш улус демократиязы дээш!“ деп солуннуң арыннарында).

Бухарестиге «Быжыг тайбын дээш, улус демократиязы дээш!» деп солуннуң ээлчеглиг 25 (137) дугаары үнген.

«Төөгүнүң сагындырыы» деп мурнуку үүлүнде ук солун Совет Эвилелинче 10 чыл мурнунда оор ёзубиле халдаан гитлерлиг фашизмниң чылча шаптырганының дугайын бижип турар. Совет нинтилел болгаш күрүне тургузуунуң улуг күжүн, большевик партияга болгаш генийлиг полководчу эш Сталинга удуртурган совет улустуң маадырлыг чоруун демдеглевишаан, ол солун АКШ-тың болгаш Англияның чагырыкчы бөлүктерин чаза-шаап турар.

Тайбыңның лагеринге удур черлик өжээн-биле болгаш көөр хөөн чок чорук-биле долган ол бөлүктер Барыын-даа чүкке, Төөн-даа чүкке агрессорларның өлүмүг чылчы шаптырыышкыны-биле доозулган эрткен дайынның төөгүлүг сагындырыын өөренип көрбээннер болгаш өөренип **көөрүн-даа күзевейн** турарлар. Америк-англи империалистер болгаш эмин эрткен антикоммунизмни гитлержилерден салгал алган оларның барыын-социалистери болгаш титочу чалчалары ам гитлеризмниң дорт салгакчылары болуп, делегейниң чаа дайынын кыпсырының мурнакчылары болуп турарлар. Оларның кудун оксунул чарлааны «антикоммунистиг походтуң» адаа-биле америк империалистер делегейге тергиндээшкинни чеьдип алыр дээш демиселди калбартканнар. **Олар он-он күрүнелерни** экономика болгаш политика талазы-биле кинчилеп, оларның хамаарышпас чоруун чаза базып, оларның национал байлакшылдарын мөлчүп-үрегдеп, ук чурттарның улус массаларын коргунчуг аштүрегделге болгаш дарлалга таныштырып турарлар. Германия биле Японияның тиилетиргенинин соонда хүлээп алдынган болгаш Европага база **Азияга фашизмге** болгаш агрессияга удур тулчуушкуннарга улустарның ханы-биле доктатынган делегейниң бүгү дугуржулгаларын Вашингтонуң чазаа ажыы-биле үреп-бускан.

Америк англи империалистер боо-чепсекти черлик ёзу-биле эндере бүдүрүп үндүрүп турарлар. Даштыкы херектер министрлериниң оралакчыларының **Парижке** болуп турган чөвүлел хуралының үезинде президент Трумэнниң Катышкан Штаттар боо-**чепсекти моон** соңгаар-даа эндере бүдүрүп үндүрер деп шуут тускай медеглээни таварылга эвестир. Шериг хереглелдеринге чарыгдаар акшаның түүнүн Катышкан Штаттарның дайын мурнундагы чарыгдалдарындан 60 катап, а 1941—1942 бюджет чылында дайынга чарыгдалдардан ийи катап ажып турар түүне чедирерин Трумэн конгресске сүмелээн.

Бир чыл мурнунда, 1950 чылдың июнь 25-те, империалистиг америк агрессорларның кывысканы Кореяда дайын болза агрессияның ажык актыларынче дайын кыпсыкчыларының шилчээнинин дугайын, делегейниң чаа дайынының тыптып кээп болур айыылының өзүп турарын херечилеп турар.

Америк эжелекчилериниң Кореяда аштырып турарының чылдагааннарын ук солун тодаргайы-биле анализтээш, корей улустуң шынныг херээ тиилээр деп медеглеп турар.

«Тайбынның, демократияның болгаш социализмниң күүлүг лагериниң бажында тайбының, улустарның хамаарышпас чоруунуң болгаш хосталгазының чөлегиниж — улуг Совет Эвилели турып турар. Бүгү бурунгаар депшилгелиг кижитөрелгетен тайбының тук тудукчузу эш Сталинче идегел-биле көрүп турар. Улустарның эң-не ханы сеткил-сагыжын илередип турар коммунистиг партияларны дамчыштыр бүгү бурунгаар депшилгелиг кижитөрелгетен мынча деп медеглеп турар: Бүгү чурттарның ажылчы чоннары Совет Эвилелинге удур, демократияның болгаш тайбының лагеринге удур кажан-даа, черле кажан-даа чаалашпас! Төөгүнүң сагындырыын утупкан империалистиг агрессорлар делегейниң чаа дайынын кыпсыр деп орандажыр болза, олар гитлержи эжелекчилериниң алдар чок салым-чолунга ыяавыла таваржырлар.

Тайбынның, демократиянын болгаш социализмниң херээ—тайбынга ынакшылдыг улустарның шыныг херээ—тиилээр!»

Италияның коммунистиг партиязының чингине секретариниң оралакчызы **Пеьтро Секкьяның** «Италияга болган соңгулдаларга улустуң күштериниң кайгамчыктыг тиилелгези» деп улуг үүлү ук солуннуң амгы ээлчеглиг дугаарында парлатынган. 1924 чылдың фашистиг соңгулда системазының хевирин ёзугаар кылдынган реакцылыг соңгулда системазы чеже-даа кедереп турза, Италияның коммунистиг партиязының, Италияның социалистиг партиязының болгаш хамаарышпас чөөн бөлүктериниң чыып алганы бадылаашкыннарның саны 1948 чылдың апрельде болган парламент соңгулдаларынга оларның чыып алган бадылаашкыннарының санындан дыка ашкан деп автор медеглеп турар.

Бир эвес соңгулдаларның чүгле кандыг байдалга болуп эрткенин эвес, харын эрткен үш чылдарның дургузунда Италияның ажылчы чоннарынга таварыштырып турган реакциялыг шавыышкыны, полицейжи тудуп-хоруушкуннарның коммунистерни, социалистерни, тайбың талалакчыларын истеп-сүрүп, тудуп-хоругдаарының оруу-биле үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериндан муң-муң ажылчы чоннарны үндүреринин оруу-биле чорутунуп турган шавыышкынны база өөренип көөр болза, улустуң күштериниң соңгулдаларга чедиишкини улам тодаргай илерей бээр.

1948 чылдың апрель 18-те болган парламент соңгулдаларының үезинден бээр эрткен үш чылдарның дургузунда полиция-биле мескилдежишкиннерге хоорайларга, а улуг помещиктерниң хөлезиленикчи бандиттериниң холундан шупту 63 ажылчы чоннар өлгеп; 92 муң ажылчы чоннарны тудуп-хоругдаан болгаш 19 **муң кижини**, оларның политиктиг болгаш профэвилелчи ажыл-чорудулгазы дээш, судтап шиитткен.

Ол ындыг чоруктар болуп турзадаа, ажылчын аңгының оранчок хөй кезии, ажылчы чоннарның болгаш политик талазы-биле идепкейлиг кижилериниң хөй кезии коммунистери болгаш социалистерни дээш бадылаан.

АКШ-тың угаан-кудун ышкынган империалистери Италияга болган соңгулдаларга реакцияның аштырыышкыны-биле чергелештир боттарының өш-өжээнин чажырып шыдаваннар. «Нью-Йорк таймс» мынча деп бижээн: «Коммунизмни ара тудар дээш, итальяннарга Американың белекке берген 1.300 миллион доллары мырынай-ла эге-ле хей чарыгдатынып каап-тыр: төөннер боттарының күштерин үүгле камгалап алган эвес, харын биеэгизинден өстүрүп алганнар-дыр».

Италияга болган соңгулдалар үүгү көргүскенил дээрзин анализтээринге Пеьтро Секкья бодунуң үүлүнүң элээн кезиин тураскааткан. Бир дугаар политиктиг түннел дээрге, итальян улустуң тайбың дээш бадылааны-дыр, ийи дугаар политиктиг түннел дээрге массаларның ортузундан улам улуг саңлдарны коммунистерниң болгаш социалистерниң чаалап алганы-дыр, үш дугаары дээрге, демохристиан партияның политиктиг тергиидээшкининге шыңгыы согугну бергенидир.

Италияда апрель 18-тегинин байдалындан ылгалдыг чаа байдал бар-дыр деп үүвени болгаш чазактың даштыкы болгаш иштики политиказының характерин үндезинибиле өскертиринге идиг болур күштерниң ындыг катыжыышкынын тайбының, күш-ажылдың болгаш национал хамаарышпас чоруктуң негелделерин долгандыр тургузуп болурунуң аргазы бар-дыр деп үүвени муниципальдиг соңгулдалар херек кырында көргүскен.

Ынчалзажок ону күүседирде, **«демократтыг массаларның идепкейин күштелдирер болгаш боттарының эң-не чугула эрге-ажыктары, тайбың болгаш хосталга дээш демисежип турар ажылчы чоннарның чангыс эвин калбартыр талазы-биле туруштуг ажылды»** бүгү коммунистерниң талазындан соңгулдаларның эрткен соон дарый доп-дораан чорудары эргежок чугула. Ол дугайын Италияның коммунистиг партиязының удуртулгазының чоокта чаагы резолюциязында база онзалап шыйган».

«Францияның коммунистиг партиязы — Францияның бир дугаар партиязы» деп үүлүнде ук солуннуң демдеглеп турары болза, Францияның коммунистиг партиязы болза ук чуртта эң чугула политиктиг күш болуп, биеэги хевээр артып каап турар дээрзин июнь 17-де Францияга болган парламент соңгулдалары база катап бадыткаан. Сөөлгү медээлерни ёзугаар алырга, удурланыышкынның республиканчы болгаш антифашистиг эвилели (ук эвилелдиң кандидаттарының данзыларын коммунистиг партия алган) 5.038.587 бадылаашкынны чыып албышаан, соңгулдаларга **бир дугаар черни** чаалап алган.

Францияның коммунистиг партиязының чыып алганы 5 миллион ажыг бадылаашкын дээрге, соңгулдаларга коммунистер бүрүн аштырар деп алгыржып турган Вашингтоннуң империалистериниң миннииш кини-биле безин алырга, канчаардаа аажок улуг тиилелге болуп турар. «Коммунистерни дээш бердинген 5 миллион ажыг бадылаашкыннар америк политиканың бүрүн бууараашкының херечилеп турардыр» деп олар ынча дижип турган.

Францияның коммунистиг партиязының тиилелгези дээрге тайбының лагериниң тиилелгези-дир, дайын кыпсыкчыларының оруунга канчаар-даа аажок улуг моондактыр. Ону сатыныкчы империалистиг парлалга безин чажырып шыдавайн турар. «Дейли ньюс» солун мынча деп бижээн: «Шынап-ла, ол демиселге Трумэн биле Эйзенхауэр-ле качыгдаан-дыр».

Дыл эртеминиң айтырыгларының талазы-биле И. В. Сталинның ажылдарын парлап үндүргениндан бээр бир чыл болган оюнга **М. Митиннин** үүлү тураскаатынган. Бурунгаар депшилгелиг кижилер, мурнакчы эртем интеллигенциязының төлээлекчилери, коммунистиг болгаш **ажылчын партиялар**, демократтыг парлалга дыл эртеминиң талазы-биле И. В. Сталинның чогаалдарын парлап үндүргениндан бээр бир чыл болган оюн делегейниң бүгү чурттарында калбаа-биле демдеглеп турар деп ук автор бижип турар. И. В. Сталинның «Марксизм болгаш дыл эртеминиң айтырыглары» деп номунда кирген чогаалдарны парлаваан чурт делегейде чаңгыс-даа чок, И. В. Сталинның ол ажылдарынга тураскааткан үүлдер, брошюралар, номнар, чугаалар, эртем хуралдары чурт бүрүзүнге болуп эрткен.

Ол ажылдарның улуг ниитилел-политиктиг болгаш эртемниг ужур-дузазы, оларның күүлүг идейлиг саңлдарының күжү болза кандыг-даа нацияның, кандыг-даа улустуң бүгү мурнакчы тиилекчилерин ханызы-биле сонуургадып чораан айтырыгларны, ниити улусчу дылдың айтырыгларын марксисчи-ленинчи теорияның херели-биле оларның генийлиг чырытканында. Ол ажылдарның күүлүг идейлиг саңлдарының күжү болза дыл дугайында эртемге оларның үндезин эргилде болганында. И. В. Сталинның ол чогаалдары бүгү марксисчи-ленинчи эртемниң хөгжүлдезинде чаа бурунгаар базым болуп турар болгаштың, база марксисчи теорияның дайынчы, чогаадыкчы характери болгаш ооң бүгүделегейжи ужур-дузазы ук чогаалдарда улам тодаргайы-биле база катап шыйдынганы-биле оларның күүлүг идейлиг саңлдарының күжү улам өзүп турар.

Кыдат улус республикада, улус демократиязының чурттарында дыл эртеми канчаар эде тургустунуп турарыл, бүгү делегейниң дыл эртемдээннеринге И. В. Сталинның ажылдары кандыг саңлдарны чедиргенил дээриниң дугайында чижектерни М. Митин бодунуң ол үүлүнде киирген. Улус демократиязының чурттарында ам чаа, социалистиг нацияларның тургустунуушкунунуң чорудулгазы болуп турар. Ынчангаш ол чурттардан национал дылдарның бүдүжүн болгаш сизагай шынарларын өөренип көөрү канчаар-даа аажок чугула. И. В. Сталинның ажылдары чаа, социалистиг нацияларның хевирлетиниринин херээнге база канчаар-даа аажок улуг саңлдарны көргүзүп турар.

Ылаңгыя, слаян дылдарның арында төрелдешкек холбааны тодаргайлап тургузарынга И. В. Сталинның ол ажылдары онза ужур-дузалыг. Маррның школазы дыл эртемин ол чугула ниитилел-политиктиг эртем сорулгазындан өске талаже углап турган болза, И. В. Сталинның ажылдары дыл эртемдээннериниң кичээнгейин чогум-на ол сорулгаже углап турар. Улус демократиязының чурттарының школаларынга болгаш дээди өөредилге черлеринге ол чурттарның төрээн дылын өөрениринин айтырыын экижидеринге И. В. Сталинның дыл эртеминиң талазы-биле ажылдары, Совет Эвилелинге ышкаш, база-ла ындыг улуг идиг болган.

Ук солуннуң ол дугаарында Венгрияның ажылчы чоннар партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү **Андраш Хегедюштун** «Венгрияда бүдүрүлге кооперативтерин организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаары деп үүлү, АКШ-тың Коммунистиг партиязының Национал Комитединиң Медеглели, а ол ышкаш румын журналист **Быргадянунуң** Корея дугайында демдеглели болгаш **Ян Маректиң** политиктиг үүлдери парлатынган.

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының июль 5-те медээлеп турары болза, Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачыларның сырый деткимчези-биле фронтуунуң аңгы-аңгы участоктарынга ол черге ужур-дузалыг тулчуушкуннарны чорудуп турар болгаш америк-англи интервентилерниң болгаш лисынманчы армияның шериглеринге аар чидириглерни таварыштырып турар.

Июль 5-те дайзынның самолёттарын кедеп турар аңчы-адыгжылар дайзынның 8 самолёттарын андара адып бадырган.

Японияда Америк солдаттарның ортузунда дайынга удур бодалдар

ШАНХАЙ. Токиодан алдынган дыннадыгларны ёзугаар алырга, сөөлгү үеде Японияда турар америк солдаттарның ортузунга дайынга удур бодалдар күштелип турар. Токиодан ырак эвесте «Кэмп дрэйк» деп америк улуг шериг лагери туруп турар, ында АКШ-тан келген америк солдаттар Корей фронтузунче чорударының мурнунда дайынчы белеткелдиң сөөлгү курзун эрткеннер. Фронтуже чорударының хүнү чоокшулаан дудум-на солдаттарның аразындан дайынга удур чугаалар ажыы-биле болгулап турган. Солдаттар болза, Токиода чурттап турар чамдык корейлер-биле таныжып ап турарлар болгаш Кореяның Улустуң армиязының дайынчыларынга болгаш офицерлеринге бээри-биле корей дылга чагаалар бижип бээрин дилеп турарлар, ук чагааларны олар кажан тутурган үеде ажыглаар деп турарлар. «Кэмп дрэйк» деп лагерьде америк солдаттарның ортузунда ам беш улуг күрүнелерниң аразында тайбының Пактызын чарар дугайында Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыының адаанга ат салыышкыннарының чыылдазы чорутунуп турар.

Чоокта чаа кол нуруузу дуэториканчылардан болгаш негрлерден тургустунган, Сагаминиң шериг — инженер кезээнге Кореяже дуэториканчылар биле негрлерни чорударынга удурланган 500 чыгыы хуудустарны тараткан, ында оларны американнарда ылгай көөрүнге удурланып турар болган.

Сөөлгү үеде Акабанда (Токио префектурада) «Никон сейко» деп компанияның заводунче септелгеге херек корей фронтуга бердинген хөй танкалар биле аар боо-чепсектер кирген. Америк солдаттарның хуюктаып калган сектери станкаларга чыткылаанын бо-ла тыпкылап алган турарлар. Ол бүгүлер болза, америк солдаттарның дайынга күштүү-биле удурланып турарын илередип турар.

(СЭТА).

Гоминданчылар Вьетнамда

ВЬЕТНАМ. Вьетнамның информация агентилелиниң медээлеп турары болза Хэнойдан соңгу барыын талазында 150 километр черде Иеньбай можуга Улустуң армиязының кезектери чоокта чаа 400 муң чыгыы гоминданчы солдаттарны болгаш мурнунда офицерлер турганнарны чок кылган. Ооң аразында дивизия командири болгаш ооң оралакчызы база бар, он пулемёттарны болгаш дөртен винтовкаларны Улустуң армиязының кезектери эжелеп алган.

Бо гоминданчы шеригниң кезектериниң артынчылары франциянын эжелекчи шериниин кезээнге катыжып турарының баштайгы болуушкуну болур эвес, ооң мурнунда-даа болуп турган.

Кыдатта империалистиг агентилерни тудуп хоругдааны

ПЕКИН. «Цюньчжунжибао» солуннуң медеглеп турары болза, хөйниитинин айыыл чок чоруунуң органнары июнь 12-де Сианга империалистиг ийи итальян агентилерни тудуп хоругдаан, оларның бирээзи Шэньси можунуң католиктиг епископку, а өскези католиктиг хүрээнин хелиги болган.

Ук тутуруп хоругдатырганнардан радио станциязы болгаш янзыбүрү шпиончу документилер тывылган. Ол кем-херектээннер Чан Кайшиниң чажыт агентилерин, контрреволюсчуларга херек боо-чепсектерни камгалап чажырып, контрреволюстуг номнарны болгаш парлатынган контрреволюстуг үүлдерни кадагалап турганнар. Кыдаттың эрте-бурунгузунуң үнелиг тураскаалдары болуп турар кыдат уранчүүлдүн 100 ажыг үүлдерин үжээшкин үезинде олардан база тып алган.

(СЭТА).

Областың школачыларының беш дугаар спартакиады

Бо чылдың июльдин 1-ден 3-кечедир областың школачыларының бешки спартакиадазы Кызыл хоорайга болуп эрткен. Спартакиадага Улуг-Хем, Бии-Хем, Каа-Хем, Таңды, Чаа-Хөл Чөөн-Хемчик, Сут-Хөл, Барыын-Хемчик районнарының болгаш Кызыл хоорайның школаларының командалары киришкен.

Июль 1-де, хүндүскүнүн 11 шак. Аныяк күш-культуржулар Совет Тыванын беш чыл ою аттыг стадионга чыскаалыпкан. Маргылдаалар-ның кол судьязы Горбунов «Томаанныг!» деп командыны бергеш, аныяк күш-культуржуларның маргылдааларга киржиринге беленин улус өөредилгезинин область килдизинин эргелекчизи Сердобовка илеткээн. Спартакиаданың киржикчилеринге Сердобов байыр чедирип чүве чугаалаан. Ол ышкаш аныяк күш-культуржуларга ВКП(б) обкомунуң школа секторунуң эргелекчизи Манылов болгаш ВЛКСМ обкомунуң секретари Мөңдүме байыр чедирген.

Школачыларның күш-культура талазы-биле эрткен чылгы маргылдаазының чемпионнары күш-культураның спартакиадазының тугун көдүрүп үндүргеннер. Маргылдаалар эгелээн. Баштай 100 метр черге оолдарның болгаш уругларның чадаг чарыжы болган. Аңаа оолдардан Улуг-Хем райондан келген Ходацкий ол хемчээлди 0:12,05 секундада эртип, бирги черни алган. Уруглардан база ол районнуң школачызы Кураева—0:13,09 секундада маңнап, бирги черге үнген.

Ядро (борбак шой) октаарынга Таңдының Чернышев 8 метр 81 сантиметр ырады октап, бирги черни алган. Ол-ла маргылдаага уруглардан Каа-Хемниң Корнякова, Таңдының Чаркова, Каа-Хемниң Зайцева олар эң эки түннелдерни көргүзүп, тус-тус черлерни алганнар.

Черниң бедиин халыырының маргылдаазы улам-на чидигленип турган. Бирги чер дээш демиселге кызылчылар Анкудинов болгаш Москаленко олар тиилеп, бир болгаш ийи дугаар черни алганнар. Олар кайызы-даа 1 метр 50 сантиметрни ажа халааннар. Маргылдааның олла хевиринге уруглардан Чөөн-Хемчиктиң Путинцева болгаш Каа-Хемниң Санникова олар база деңхемчээлдиг болуп бир, ийи дугаар черлерни үлешкен.

Ооң дараазында гимнастика болгаш черниң узунунга халыырының маргылдаалары, база оолдарның 3000 метр черге кросс чарыжы болган. Аңаа Кызылдың Егошин 10 минута 59 секундада маңнап, бирги черни эжелээн. Ол ышкаш уругларның 1000 метрге чарыжынга Таңдының Адаева 3 минута 26,9 секундада келгеш бирги черге үнген.

Көрүкчүлерге аныяк күш-культуржуларның моондактыг дилиндек эртер маргылдаазы кончуг сонуурганыг болуп, оларның сонуургалын олче хаара тудуп турган. Ол хемчээлди оолдар боолуг, противогазтыг үнгеп, а уруглар противогастыг үнгеп эрткеннер. Аңаа улуг-хемчилер Ходацкий болгаш Биче-оол, уруглардан Кызылдың В. Горбатьева, Чөөн-Хемчиктиң Путинцева олар эки түннелди көргүскеннер.

Аныяк күш-культуржулар, оолдар болгаш уруглар тус-тус хемчээлдерге чадаг чарышка, сугга эштиринге, база биче октуг боо-биле кара адарынга маргышканнар.

Июль 3, кежээкиниң 9 шак. Кызыл хоорайның культура болгаш дыштанылга паркының лекторийинге түннел кежээ болган. Аңаа областың школачыларының спартакиадазының эрткен түннелдериниң дугайында маргылдааның кол судьязы Горбунов илеткел кылгаш, маргылдааның түннелин үндүрген. Спартакиаданың программазында көрдүнген ниити көргүзүглериниң талазы-биле бир дугаар черни Улуг-Хем районунуң командазы эжелээн. Ол команданы Облононуң вымпели-биле болгаш күш-культура болгаш спорт обкомунуң диплому-биле шаннаан. Команданың тус-тус киржикчилерин спорт формазы-биле шаннаан. Ийи дугаар черни Бии-Хем районнуң командазы эжелээн. Ол команданы күш-культура болгаш спорт обкомунуң диплому-биле шаннаан. Үш дугаар черни эжелээн Кызыл хоорайның командазы күш-культура болгаш спорт обкомунуң грамотазы-биле шаннаткан.

Күш-культураның янзы-бүрү көргүзүглериниң талазы-биле бирги черни алганнарны өртектиг үүлдер-биле тус-тус шаннаан.

Областың школачыларының бешки спартакиадазы аныяк күш-культуржуларның күш-культурага болгаш спортка улуг ынакшылдыын, сонуургалдыын болгаш хандыкшылдыын илереткен.

БИСТИҢ КОРР.

Харыысалгалыг редакторнуң хүлээлгезин күүседип турар Б. Д. ХӨВЕНМЕЙ

РСФСР-НИҢ САҢ МИНИСТЕРСТВОЗУНУҢ КРАСНОЯРСКИДЕ САҢ-ЧЭЭЛИ ТЕХНИКУМУ

1951—52 өөредилге чылында 1 курска Тыва автономнуг областың үндезин национал кижилеринден өөреникчилер хүлээп алырын чарлап турар.

Техникум мындыг эртемниг финансистерни белеткеп үндүрер:

1. ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң талазы биле;
2. ССРЭ-ниң күрүне орулгаларының талазы-биле;
3. Колхозтардан база чондан үндүрүглер болгаш чыылдалар талазы-биле;
4. Үлетпүр, чурттал болгаш коммунал ажыл-агыйының, садыгвың база кооперацияның капитал тудуушкунунуң акшаландырылгазының болгаш чегдирилгезиниң талазы биле;
5. ССРЭ-де күрүне страхованиезиниң талазы-биле;
6. ССРЭ-ниң акша саарылгазының болгаш чөөлизиниң талазы-биле;
7. Көдээ ажыл-агыйны акшаландырарының болгаш чегдирилгезиниң талазы-биле;

Өөредилгениң хуусаазы үш чыл.

Техникумга 14-тен 30 хар чедир назылыг, чеди чыл школазының хемчээли-биле долу эртемниг кижилерни хүлээп алыр. 1950—1951 өөредилге чылдарында 7 классты кончуг эки доосканнарны техникумга шылгалда чокка хүлээп алыр.

Техникумга кирер дээш келгеннер мындыг эртемнерге шылгадыр:

(а) ССРЭ Конституциязынга (аас-биле)

б) орус дылга (аас-биле болгаш бижимел-диктант бижиир).

в) математика (аас-биле болгаш бижимел-биле).

Ортумак школаның 8 болгаш 9 класстарын доосканнарны техникумнун 1 курзунга ниити негелделер ёзугаар хүлээп алыр.

Билдириишкиннерни 1951 чылдың июль 26-га чедир хүлээп алыр.

Билдириишкиннерни болгаш документилерни Тыва областың саң килдизинге бээр (Кызыл, Кочетов кудумчузу, 67).

Билдириишкин-биле кады мындыг документилерни чорудар:

а) эртеминиң (хоолгазын) дугайында херечилел;

б) төрүтүнгенинин (хоолгазын) дугайында херечилел;

в) автобиография;

г) үш фото-чурук (3х4 хемчээлдиг);

д) (шериг-хүлээлгелиглерге шериг хүлээлгезинге хамаарылгазының дугайында шынзылга;

е) кадының байдалының дугайында эмчи шынзылгазы.

Өөредилге 1951 чылдың сентябрь 1-де эгелээр.

Өөредилге дээш чылда 150 рубль төлээр.

Өөреникчилернин стипендиязын ниити негелделер ёзугаар хандырар, өске хоорайлардан келген чурттаар бажыңы чок кижилерни общежитие-биле, азы хуу улустар квартиралары-биле хандырар.

Техникумдан кыйгыртылга чокка келбес.

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ САҢ КИЛДИЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажыңы 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 2—62; харыысалгалыг редактор нуң орлакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-үүл килдистериниң—2—88; харыысалгалыг секретарының, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаза килдистериниң—2—68; иштики информация, бухгалтериянын—2—68.

Б01188 Облкүүскомнуң типографиязы